

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Otuzyedinci İçtima

17 Teşrinievvel 1339 Çarşamba

Münderecat

	<i>Sayfa</i>		<i>Sayfa</i>
1. — Zaptı sabık hulâsası	707	Mazbatalar	708
2. — Sualler	707	1. — Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Mekâtibi tâliye ve âliye mezunlarının bir sene müddetle köy muallimliklerinde istihdamına dair teklifi kanunîsinin (2/187) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708
Tekirdağ Mebusu Faik Beyin, İstanbul darüleytamlarına dair Sıhhiye Vekâletinden suali (6/23)	707	2. — Urfa Mebusu Hüsrev Beyin, 15 Mayıs 1335 ten Millî Ordununun bidayeti teşekkülüne kadar muhtelif cephelerde, isyanların itfasında bilfiil yararlıkları görülen ümera ve zâbitanın terfilerinin icrası hakkında (2/190) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708
3. — Evrakı varide	707	3. — Ordu Mebusu Recai Beyin, Telsiz telgraf ve telsiz telefon tesisi hakkında teklifi kanunîsinin (2/191) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708
Lâyihalar	707	4. — Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Hayvanatı bakariyenin ıslahı hakkında teklifi kanunîsinin (2/184) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708
1. — Orta tedrisat muallimleri hakkında kanun lâyihası (1/164)	707	5. — İzmir Mebusu Rahmi Beyle refikinin, Yaban domuzlarının itlâfı hakkında	708
Teklifler	707		
1. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, İmar Armağanı Kanunu namıyla teklifi kanunîsi (2/195)	707		
2. — Antalya Mebusu Ahmed Sâki Beyle Giresun Mebusu Hakkı Târık Beyin, açıkta kalan muallime ve muallimlere tam maaş itası hakkında teklifi kanunîsi (2/196)	707		
3. — Diyarbakir Mebusu Zülfi Beyin, Aşar Vergisinin ilgasıyla Arazi Vergisinin tatbiki hakkında teklifi kanunîsi (2/197)	708		
4. — Çorum Mebusu İsmail Beyin, Askerlere alâti cedidedi ziraiye istimalinin öğretilmesi hakkında teklifi kanunîsi (2/198)	708		

<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>		
teklifi kanunîsinin (2/186) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708	İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/153)	709
6. — Canik Mebusu Cavid Paşanın, Açıkta kalacak ümera ve zâbitanın iktidarlarına göre orduda muavin olarak istihdamları ve ya mektep muallimliklerine tâyini hakkındaki teklifi kanunîsinin (2/185) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708	3. — Dört sene küreğe mahkûm Mecid-özü'nün Kargı karyesinden Köle oğullarından Hüseyinoğlu Ali'nin mâlûliyetine binaen bakıyei müddeti cezaiyesinin affı hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/152)	709
7. — Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Meyvalı meyvasız ağaç yetiştirilmesi hakkındaki teklifi kanunîsinin (2/192) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708	4. — Men'i Müskirat Kanunu mucibince mahkûm edilen Mehmedoğlu Hamdi, Hamdioğlu Abdullah, Edhemoğlu Hâşim ve İsmailoğlu Ziya haklarındaki hükümde hatayı adli vâkı olduğundan afları suretiyle telâfisi hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/151)	709
8. — İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Zâbitanı sıhhiyenin müddet ve sureti istifaları hakkında Askerî tekaüt ve istifa Kanununun ellinci maddesine tezyil edilmek üzere (2/193) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası	708	Takrirler	709
9. — Kastamonu Vilâyeti Encümeni Vilâyet âzasından Taşköprülü Tevfik Efendi hakkındaki evrakın Tetkiki Muhakemat Encümenine tevdiine dair Dahiliye Encümeni mazbatası	708:709	1. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey ve rüfekâsının, İmar Vekâleti için mütehasıs bir cenebi müşavirin celbine dair takriri (4/63)	709
Tezkereler	709	4. — Äzayı kiram muamelâtı	709
1. — Onbeş seneye mahkûm Yabanabad'ın Tekke karyesinden Boşnak oğullarından Hüseyinoğlu Ahmed'in mâlûliyetine binaen bakıyei müddeti cezaiyesinin affı hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/154)	709	1. — Bâzi mebuslara mezuniyet verilmesine dair Divanı Riyaset kararı	709:710
2. — Üç sene küreğe mahkûm Mesudiye'nin Yeniköy karyesinden Topçu oğullarından Rifatoğlu Ömer'in mâlûliyetine binaen bakıyei müddeti cezaiyesinin affı hakkında		5. — İcra Vekilleri muamelâtı	710
		1. — Maliye Vekâleti vekilliği intihabının icrası	710
		6. — Müzakere edilen maddeler	710
		1. — Mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadiyle ika' edilen cezaîm hakkında kanun lâyihası ile (1/68) Maraş Mebusu Hasib Beyin, Vatanın emri müdafaasını temin zımmında alınmış olan nukut ve emvale mütâallik deavinin ademi-istimai ve Hazinece tazmini hakkında kanun teklifi (2/115) ile Adliye Encümeni mazbatası	710:733

BİRİNCİ CELSE

Be'di müzakerat; saat : 2,40

REİS — Birinci Reisvekili Sabri Beyefendi

KATIPLER : Vâsıf Bey (Saruhan), Ragıb Bey (Zonguldak)

REİS — Celseyi açıyorum efendim, zaptı sabık hulâsası okunacak :

1. — ZAPTI SABIK HULASASI

Birinci celse

Reisisani Ali Fuad Paşa Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde bilânet zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul edildi. Evrakı vâride aidoldukları mahallere havale olundu. Cemiyetler Kanununun beşinci maddesinin tadiline dair olup ruznameye alınan teklifi kanunîsi ile Lâyiha ve Dahiliye encümenlerinin bu baptaki mazbatasının diğer mevadda takdimen müzakeresi hakkında Kütahya Mebusu Receb Bey tarafından verilen tahrir kabul ve teneffüs için celse tatil edildi.

İkinci celse

Ali Fuad Paşa Hazretlerinin tahtı Riyasetlerinde küşadedilerek Cemiyetler Kanununun beşinci maddesinin tadili hakkındaki teklifi kanunî müzakere edilip madde kanuniye aynen kabul ve noksan olan iki maddenin ilâvesi için kanun, encümene tevdi edildi. Bâdehu İzalei Şekavet lâyiha kanuniyesinin encümeden tadilen gelen birinci maddesi müzakere edilerek madde nazarı dikkate alınan tahrirle birlikte encümene iade edildi. Dördüncü ve beşinci maddelerin encü-

menden tevhidten gelen şekli dahi müzakere edilerek teneffüs için celse tatil olundu.

Üçüncü Celse

Ali Fuad Paşa Hazretlerinin Riyasetleriyle küşat ve Cemiyetler Kanununun beşinci maddesini muaddil lâyiha Kanuniye encümenince ilâve olunan ikinci ve üçüncü maddeler aynen ve kanunun heyeti umumiyesi ekseriyetle kabul olunduktan sonra İzalei Şekavet lâyiha kanuniyesinin dördüncü ve beşinci maddelerinin tevhidinden mürekkep madde müzakere ve Dahiliye Encümeninin talebi veçhile bilûmum tahrirlerle birlikte Encümene tevdi edildi. Bedahu Adliye Encümeninden ikinci defa tadil edilerek gelen birinci madde müzakere ve aynen kabul ve Çarşamba günü içtima edilmek üzere celse tatil olundu.

Birinci Reisvekili

Saruhan

Sabri

Kâtip

Saruhan

Vâsıf

Kâtip

Zonguldak

Ragıp

2. — SUALLER

1. — *Tekirdağ Mebusu Faik Beyin, İstanbul darüleyamları hakkında şifahi sual tahriri (2/63) Sıhhiye Vekâletine tevdi edilmiştir.*

REİS — Zaptı sabık hakkında mütalâa varmı efendim? Zaptı sabık kabul edildi.

3. — EVRAKI VARİDE

Levayihalar

1. — *Orta tedrisat muallimleri hakkında lâyiha kanuniye (1/264) (Maarif Encümenine)*

Teklifler

1. — *Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Be-*

yin, İmar Armağanı Kanunu namıyla teklifi kanunîsi (2/195) (Lâyiha Encümenine)

2. — *Antalya Mebusu Ahmed Sâki Beyle Giresun Mebusu Hakkı Tarık Beyin, Açıkta kalan muallime ve muallimlere tam maaş itası hakkında teklifi kanunîsi (2/196) (Lâyiha Encümenine)*

3. — *Diyarbakir Mebusu Lûtfi Beyin, Âşar Vergisinin ilgasıyla Arazi Vergisinin tatbiki hakkındaki teklifi kanunîsi (2/197) (Lâyihâ Encümenine)*

4. — *Çorum Mebusu İsmail Kemal Beyin, Askerlere âlât ve edevatı cedîdei ziraiye istimalinin öğretilmesi hakkında teklifi kanunîsi (2/198) (Lâyihâ Encümenine)*

Mazbatalar

1. — *Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin, Mekâtibi tâliye ve âliye mezunlarının bir sene müddetle köy muallimliklerinde istihdamına dair teklifi kanunîsinin (2/187) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (Marif Encümenine)*

2. — *Urfa Mebusu Hüsrev Beyin, 15 Mayıs 1335 ten Millî Ordunun bidayeti teşekkülüne kadar muhtelif cephelerde, isyanların itfasında bilfiil yararlıkları görülen ümera ve zâbitanın terfilerinin icrası hakkında teklifi kanunîsinin (2/190) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (Müdafaai Millîye Encümenine)*

3. — *Telsiz telgraf ve telsiz telefon tesisi hakkında Ordu Mebusu Recai Beyin teklifi kanunîsinin (2/191) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (Posta ve Telgraf Encümenine)*

4. — *Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Hayvanatı bakariyenin ıslahı hakkında teklifi kanunîsinin (2/184) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (İktisat Encümenine)*

5. — *İzmir Mebusu Rahmi Beyle refikinin, Yaban domuzlarının itlâfı hakkında teklifi kanunîsinin (2/186) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (İktisat Encümenine)*

6. — *Canik Mebusu Cavid Paşanın, Açıkta kalacak ümera ve zâbitanın iktidarlarına göre orduda muallim olarak istihdamları veya mektep muallimliklerine tâyinleri hakkındaki teklifi kanunîsinin (2/185) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (Müdafaai Millîye ve Muvazenei Maliye encümenlerine)*

7. — *Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, Meyvalı, meyvasız ağaç yetiştirilmesi hakkındaki teklifi kanunîsinin (2/192) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (İktisat Encümenine)*

8. — *İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin, Zâbitani shhiyenin müddet ve sureti istifaları hakkında Askerî Tekaüt ve İstifa Kanununun ellinci maddesine tezyil edilmek üzere teklifi kanunîsinin (2/193) şayanı müzakere olduğuna dair Lâyihâ Encümeni mazbatası (Müdafaai Millîye Encümenine)*

9. — *Kastamonu Vilâyeti Encümeni Vilâyet âzasından Taşköprülü Tevfik Efendi hakkındaki (4/27) numaralı evrakın tetkiki Muhakemat Encümenine tevdiine dair Dahiliye Encümeni mazbatası.*

REİS — Okunacak :

Riyaseti Celileye

Âşar iltizamına iştirak ettiğinden dolayı Kastamonu Vilâyeti Encümeni Vilâyet âzasından Taşköprülü Tevfik Efendi hakkında icra kılınan tahkikatı havi 15 Mart 1339 tarihli fezlekeye raptedilerek derecesi iptidaiyede tetkik ve bir karar ittihazı zımında Tetkiki Muhakemat Encümenine tevdi kılınmış ise de Memurün muhakematına mütedair olan Kanunu muvakkatte mezkûr âzalar hakkında hiçbir kayıt ve sarahat olmayıp sâkit bulunmasına binaen tetkikatına girişilememiş olan işbu evrakın Heyeti Umumiyeye merciininin tâyini zımında Encümeni müşarüileyhanın 8 . 4 . 1339 tarih ve 261/604 numaralı mazbatası Heyeti Umumiyeden devren encümenimize tevdi kılınmakla teferruatı mütalâa ve tetkik olundu.

Encümeni Vilâyet âzası. Meclisi idarei vilâyet âzası gibi olup buna kıyasen Meclisi idarei vilâyet âzasının tabii olduğu merasimi kanuniyeye tabi olması tabii görülmüştür. Nitekim: Memurün Muhakemat Kararnamesinin dördüncü maddesinde (Bir vilâyetin bairedei Seniye mansup memurünü merkeziyesiyle Meclisi idare âzası hakkında evrakı tahkikiye dahi Şûrayı Mülkiye Dairesine tevdi edileceği) muharrer olmakla işbu evrakın muktazayı kanunîsi ifa edilmek üzere tetkiki Muhakemat Encümenine

tevdii muvâfık olacağı tezekkür kılınmakla Heyeti Umumiyyeye takdim kılınır.

Dâhiliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Niğde	Karesi
Hâzım	Mahmed Vehbi
Âza	Âza
Karesi	Çorum
Ali Şuuri	İsmail Kemal
Âza	Âza
Ankara	Kütahya
İhsan	Cevdet
Âza	Âza
Canik	Karahisari Sahip
Süleyman Necmi	İzzet Ulvi
	Âza
	Niğde
	Galib

RASİH B. (Antalya) — Reis Bey, usulü müzakere hakkında müsaade buyrulur mu?

REİS — Efendim madde hakkında müzakere açmıyorum. Heyeti, ruznameye alınmasını teklif edeceğim. Heyeti Aliyeniz kabul ettiği takdirde müzakeresi iera edilir. Efendim, ruznameye alınmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Ruznameye alınmıştır.

Tezkereler

1. — On beş seneye mahkûm Yabanabad'ın Tekke karyesinden Boşnak oğullarından Hasan-oğlu Ahmedin mâlûliyetine binaen bakıyci müd-

deti cezaiyesinin affı hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti Tezkeresi (3/154) (Adliye Encümenine).

2. — Üç sene küreğe mahkûm Mesudiye'nin Yeniköy karyesinden topçuoğullarından Rifat-oğlu Ömer'in mâlûliyetine binaen bakıyci müddeti cezaiyesinin affı hakkında İcra Vekilleri Heyeti riyaseti tezkeresi (3/153) (Adliye Encümenine).

3. — Dört sene küreğe mahkûm Mecidözü'nün Kargı karyesinden Kölemehmedoğullarından Hüseyinoğlu Ali'nin mâlûliyetine binaen bakıyci müddeti cezaiyesinin affı hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/152) (Adliye Encümenine)

4. — Men'i Müskirat Kanunu mucibince mahkûm edilen Mehmedoğlu Hamdi, Ahmedoğlu Abdül, Edhemoğlu Hâşim, İsmailoğlu Ziya haklarındaki hükümde hayatı adli vâkı olduğundan afları suretiyle telâfisi hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi (3/151) (Adliye Encümenine)

Takrirler

1. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Bey ve rüfekasının, İmar Vekâleti için bir ecnebi müşavirin celbine dair takriri (4/63)

REİS — Taallûku veğhile İcra Vekilleri Heyeti Riyasetine havale edildi.

4. — ÂZAYI KİRAM MUAMELÂTI

1. — Bâzi mebuslara mezuniyet verilmesi hakkında Divanı Riyaset kararı.

REİS — Efendim! Divanı Riyasetin bir tezkeresi vardır; okunacak.

Heyeti Umumiye

Âtide esamisi muharrer âzai kiramın hizalarında muharer müddetlerle mezun adleri Divanı Riyasetin 16 . 10 . 1339 tarihli dokuzuncu içtimasında tensibedilmiş olmakla Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

16 . 10 . 1339

T. B. Millet Meclisi

Reisisanisi

Ali Fuad

KÂZİM VEHBİ B (Ergani) — Yirmi gün tasvip raporuna müsteniden, İbrahim Bey (Ertuğrul) birbuçuk ay tabip raporuna müsteniden, İhsan Bey (Ergani) bir ay tabip raporuna müsteniden, Doktor Haydar Bey (Genç) iki ay temdiden tabip raporuna müsteniden, Hâlid Bey (Niğde) on beş gün tabip raporuna müsteniden, Halis Turgud Bey (Sivas) birbuçuk ay, Ali Rıza Efendi (Amasya) birbuçuk ay, Esad Bey (Lâzistan) birbuçuk ay, Doktor Hilmi Bey (Malatya) bir ay, Mahbub Efendi (Kırşehir) bir ay, Ali Şadi Bey (Kozan) birbuçuk ay, Sabit Bey (Kayseri) birbuçuk ay, Kadri Bey (Siverek) on beş gün, Musa kâzım Efendi (Konya) bir ay, Ömer Efendi

(Kars) birbuçuk ay, Necib Ali Bey (Denizli) birbuçuk ay, Talât Bey (Canik) birbuçuk ay, Halil Hulki Efendi (Sirid) bir ay.

REİS — Efendim! Divanı Riyasetçe mezuniyetleri tensibedilen bu arkadaşların mezuniyetlerini birer birer reyî âlinize vaz'ediyorum. (Toptan sesleri) Efendim! Geçen sefer toptan arz ettim, itiraz buyurdunuz!... Esa-

sen okundu ve Heyeti Celilenizin malûmu olmuştur. O halde müsaadenizle Divanı Riyasetin tezkeresinde şimdi isimleri okunan arkadaşlarımızın serd edilen esbab üzerine kendilerinin tâyin edilen bu müddetlerle mezuniyetlerini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

5. — İCRA VEKİLLERİ MUAMELÂTI

1. — *Maliye Vekâleti Vekili intihabının icrası.*

REİS — Efendim ruznamei müzakeratımıza başlamazdan evvel Heyeti Muhteremenize bir şey arz edeceğim. Maliye Vekili Beyefendi mezuniyet istihsal etmişlerdir ve kendileri hareket etmek arzusundadırlar. Tabîdir ki hareketlerini temin etmek için yerlerine bir Vekil intihabı lâzımdır. Bunu Heyeti Muhteremenize arz ediyorum. Maliye Vekili Beyin yerine bir vekil intihap buyurunuz!

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Maliye

Vekâleti Vekilliğine mi?

REİS — Maliye Vekili Beyin Vekâletine. (Reylerimizi toptan atalım sesleri) Efendim rey hafidir. Vekil intihabıdır. Onun için tâyini esami ile yapıyoruz. Binaenaleyh lütfen reylerinizi istimal buyurunuz!

(Beyler toplandı)

REİS — Efendim reylerini istimal etmeyen zevat lütfen reylerimi istimal etsinler.. Efendim istihsalî âra muamelesi hitam buldu.

(Doktor Hâlit Bey (Kayseri), İbrahim Süreyya Bey (İzmit), Mazhar Müfid Bey (Denizli), bakur'a tasnifi âraya memur edilmişlerdir.)

6. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Mütareke bidayetinde vatanın emri müdafası maksadıyla ika' edilen ceraim hakkında kanun lâyihasıyla (1/68), (Maras Mebusu Hasib Beyle rüfekasının, Vatanın emri müdafasını temin zımnında alınmış olan nukut ve emvale mütaallik deavinin ademüstimatı ve Hazinece tazmini hakkında kanun teklifi (2/115) ile Lâyiha ve Adliye encümenleri mazbataları.*

REİS — Efendim! Âra tasnif edilinceye kadar vaktin zayi olmaması için müzakeratımıza devam edelim. Şekavet Kanununu encümene havale buyurmustunuz...

ZEKÎ B. (Gümüşame) — Reis Bey ruznamei müzakerat hakkında söz istiyorum.

REİS — Hangi maddesi hakkında efendim? Biliyorsunuz ki İzalei Şekavet Kanunu Adliye Encümenine havale edilmişti. Encümen henüz tetkik edip göndermemiştir. O halde ruznamenin üçüncü maddesine geçeceğiz. Kuvayi Milliye efrat ve kumandanları tarafından Vatanın emri müdafası maksadıyla

ika' edilen ceraimin affı hakkında Adliye Encümeni mazbatası vardır, okunacak :

1 . 1 . 1339

T. B. M. Meclisi Riyaseti Celilesine

Mütareke bidayetinden kuvayi muntazami milliyenin teşekkülüne değin vatanın emri müdafası ve istihlâsı gayesiyle ika' edilen ceraim erbabının affı hakkında tanzim ve İcra Vekilleri Heyetinin 31 . 12 . 1338 tarihli İçtimanda kabul edilen lâyihai kanuniye ile esbabı mucibe lâyihası sureti musaddakası leffen takdim kılınmıştır! İfayı muktazasıyla neticesinin iş'arına müsaade buyurulmasını istihham eylerim efendim.

T.B.M. Meclisi

İcra Vekilleri Heyeti Reisi
Hüseyn Rauf

Esbabı Mucibe Lâyihası

Mütarekeyi mütaakıp vatanın hukuku hürriyet ve istiklâlinin imhasını istihdafen başlıyan tecavüzetinden dolayı memleketin aksanı

muhtelifesinden ve İzmir'in işgali nagihanisiyle umumileşmiş olan galeyanı millî üzerine vatanın temini selâmet ve istihlâsı gibi ulvi ve mübeccel bir maksatla sahaı cidale atılarak netice itibariyle Hükümeti milliyenin taazzuv ve teşekkülüne zemin ihzar eden erbabı hamiyetin mücerret gayei milliyenin istihsalı zmnında lizaruretin ika'eyledikleri ceraimden dolayı duçarî takibat ve mücazat edilmeleri adil ve nasfet mefhum'ları dolmuş mefkûrelerinin icabatıyla telif edilemeyeceği gibi halen ve âtiyen mahazirî içtimaiyeyi dâi ve daima zinde ve müheyyayı feveran olması lâzımgelen şevk ve gayretî milliyenin baysi inkisarı olacağı derpiş edilerek vatanın tecavüze mâruz kaldığı tarihin mebdei addolunan 21 Teşrinievvel 1334 Mütareke tarihinden itibaren kuvayı muntazamı milliyenin teşekkülü tarihine kadar müdafaai Hukuk Cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanları ile maiyetleri tarafından düşmanın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafa ve istihlâsı gayesini temin zmnında ika edilen bilûmum ceraimin affı için üç maddelik lâyihai kanuniye kaleme alınmıştır.

Lâyihai kanuniye

Madde 1. — Vatanın tecavüze mâruz kaldığı tarihin mebdei addolunan 21 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilittibar kuvayı muntazamı milliyenin tarihi teşekkülü olan 16 Ağustos 1336 tarihine kadar Müdafaai Hukuk Cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanları ile maiyetleri tarafından düşmanın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafa ve istihlâsı gayesini temin ve istihsal zmnında ika edilen ceraim affedilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

T.B.M. Meclisi
İcra Vekilleri
Heyeti Reisi
Hüseyin Rauf

Şer'îya Vekili
Vehbi

Müdafaai Milliye Vekili
Kâzım

Adliye Vekili
Rifat

Dâhiliye Vekili
Ali Fethi

Hariciye Vekâleti Vekil
Hüseyin Rauf

Maliye Vekili
Hasan Fehmi
Nafia Vekili
Feyzi
Sihhiye ve Muaveneti Erkânı Harbiyei Umumiye
İçtimaiye
Dr. Tefvik Rüşdü

Maarif Vekili
İsmail Safa
İktisat Vekili
Mahmud Esad
Vekâleti Vekili
Kâzım

Vatanın emri müdafaasını temin zmnında ahzolunan nukut ve emvale mütaallik deavinin ademiistimaiyle hazinece tazminine ve bu maksatla ika'olunan ceraimin affına dair kanun

Madde 1. — Düşmanın istilâsı üzerine teşekkül eden Müdafaai Hukuk Cemiyetleriyle Kuvayı Milliye kumandanları ve bunların maiyetleri tarafından vatanın temin müdafaası ve düşmanın tard ve tenkili maksadiyle tarihine kadar (Muntazam teşkilâtı askeriyenin ikmalî) manatıkı malûmede... ahzolunan nukut ve emvalden dolayı âhizleri aleyhine ikame olunmuş veya olunacak bileümle deavii hukukiye meşmu değildir.

Nukut ve emvali mezkûrenin hini ahizlerinde mazabıt verilmiş ise onlara ve bizaruretin mazbata verilememiş ise sureti teşkili ve vazaifi talimatnamei mahsusunda gösterilecek komisyonlar tarafından bittetkik tanzim kılmacak mazbatalara tevfikân Hazineci Maliyeden tesviye ve tazmin olunur.

Madde 2. — Müdafaai Hukuk Cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanları ile maiyetleri tarafından kezalik vatanın emri müdafaası ve düşmanın tard ve tenkili gayesini istihsal zmnında zikrolunan tarihine kadar ika edilen bileümle ceraimden dolayı affı umumî ilân edilmiştir.

Madde 3. — Mevaddı sabıkada beyan olunan maiyetten maksad Müdafaai Hukuk Cemiyetleri Heyeti Merkeziyesi ve Kuvayı Milliye kumandanları tarafından bilfiil Kuvayı Milliye hidematında kullanılmış olan kimselerdir.

Madde 4. — Kuvayı Milliye icrayı faaliyet eylediği manatıktaki mecalisi idare tarafından, Müdafai Hukuk Cemiyetlerinin ve Kuvayı Milliye kumandanlarının ve indellüzum Müddeiümmümlerle âlakadarının müracaat ve talepleri üzerine tetkikatı lâzıme icra edilerek birinci ve ikinci maddeler ahkâmından istifade edecek eşhasın, esami ve hüviyetlerini ve isnadolunan ef'alın nevi ve mahiyet ve tarih ve

esbabı ikalarını nâtik mufassal ve esbabı mucibeli mazabıt tanzim olunur.

Madde 5. — Maddei sabıkada zikredilen mazabatalarda nukut ve emvalin ahzine mütaallik olanları mahakimi aidesince birinci madde mucibince dâvanın istima veya ademisti-manına mâtuftetkikatına esas ittihaz kılınır. İka olunan ceraimden derdesti tahkik ve muhakeme bu'unanlara taallük eden mazabıt alâkadaranın demeyan edecekleri mülâhazat ve itirazat ile birlikte aibolduğu devairi itintakiye ve mahakimce tetkik edilerek ceraimi mephusenin ikinci maddesinin dairei şümulüne dâhil olup olmadığı tahtı karara alınır. Henüz ikame olunmayan deavii cezaiye ile hükmü katıye iktiran eylemiş bulunan mevaddı cürmiyede Müddeiumumiler indelicap re'sen veya muracaatı vâkıya binaen dördüncü maddede zikrolunan mazabıt ile olbapta serd edilecek mülâhazat ve metalibi bittetkik alâkadaranın ikinci madde hükmünden istifadeleri kanaatinde buldukları takdirde keyfiyeti esbabı mucibeli mütalâalariyle birlikte tâbi oldukları İstinaf Müddeiumumilerine iş'ar ve İstinaf Müddeiumumileri de affı umumînin berveçhi bâlâ kuyut ve şurutuna nazaran meseleyi bittakdir hallederler.

Madde 6. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

Madde 7. — Bu kanunun icrasına Adliye, Müdafaai Milliye, Dahiliye, Maliye vekilleri memurdur.

13 Nisan 1338

Maraş	Gazianteb
Mehmed Hasib	Şahin
Saruhan Mebusu	Gazianteb
Refik Şevket	Ragıb
Gazianteb	Denizli
Abdurrahman Lâmi'	Hasan
Maraş Mebusu	Burdur Mebusu
Arslan	Ismail Subhi Soysallı
	18 Nisan 1338

Lâyiha Encümeni mazbatası

Maraş Mebusu Hasib Bey ve rüfekasının, Vatanın emri müdafaasını temin zımında ahzolan nukut ve emvale mütaallik deavinin ademi-istimaiyle Hazinece tazmin ve bu maksatla ika' olunan ceraimin affına dair teklifi kanunîsi müzakere olundu.

Halkın en tabii olan müdafaai ve müracaat hakkının meşruiyetine binaen bir kanunla takyit ve selbi muvafık görülmediği gibi bu yolda alınmış olan nukut ve emvalin Hazinece tazminine filhâl imkân görülemediğinden teklifi vâkıfın reddine ekseriyetle karar verilmele Riyaseti Celileye takdim kılındı.

Encümen Reisi	Mazbata Muharriri
Muhalifim şayanı müzakere olduğu kanaatindeyim	Ragıb
Ahmed	
Kâtip	Âza
Âza	Âza
	Âza

Heyeti Umumiyyeye

Mütarekeden 16 Ağustos 1336 tarihine kadar Müdafaai Hukuk Cemiyetleri rüesasiyle âzası ve Kuvayı Milliye kumandanı ve maiyetleri tarafından vatanın emri müdafaası ve istihlâsı zımında ika' edilen ceraimin affına dair Heyeti Vekilece bittanzım encümenimize havale buyurulmuş olan 31 . 12 . 1338 tarihli lâyihai kanuniye mütalâa ve tetkik olundu.

Harbi Umuminin mebdai olan 21 Teşrinievvel 1336 tarihinden itibaren vatanı muazzezin aksanı muhtelifesinin mâruz kaldığı ve mütarekeye rağmen devam ettirilemediği görülen istihlâ ve işgaller üzerine vatanın hukukunu düşman müstevlilere karşı müsellâhan mukavemet ve müdafaada gören ve istihlâs ve istiklâlin munhasıran mukavemeti fiiliye ile husulpezir olacağına kanaat getirip her biri malik oldukları evsafı âliyei ahlâkiye ile muvafakiyeti haziranın ilk temel taşını teşkil eden manatıki muhtelefe memlekette, «Müdafaai, Reddi İlhak, Kuvayı Milliye ve Müdafaai Hukuk» namlariyle teşkil edilen cemiyat ve hey'atın ve Kuvayı Milliye kumandanlariyle rüesa ve âzası ve maiyetleri kuvayı muntazamai milliyenin teşkili tarihi olan 16 Ağustos 1336 ya kadar kuvayı memleketi hedefi meşru' ve maksadı ulvisine tevcih ve isal için mâruz kaldıkları müşkülâtı adide meyanda tahsisan düşman veya düşmanın âmâline hâdim eşhasın tecavüzatına mâruz kalmışlar ve emri müdafaai ile istihlâsı vatanın temin ve istihlâsı zımında nazarı kanunda cürüm adedebilecek birtakım ef'ali muhtelifi ika' etmişlerdir. Ceraimi mezkûran maksadı adli ve

nihainin emri müdafaai vatan olduğuna ve âsarı fiiliyesiyle aksamı vatan müstevli düşmanlardan beri' kalmış bulunduğuna ve cürüm mahiyetindeki tecavüzatı vâkıa ise müdevvenatı hazıracı muafiyeti müstelzim hususattan bulunmasına nazaran teklifi mezkûr esas itibariyle muvafık görülerek bâzı fıkaraı encümence tadil edilmiştir. Encümençe şekli muaddeli olan üç maddelik lâyihai kanuniyenin berayı tasvip Heyeti Umumiye'ye takdimine karar verildi.

Müdafaai cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayi Milliye kumandanlarıyla maiyetlerinin affı hakkında Kanun

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 Mütareke tarihinden bilitibar kuvayı muntazamai milliye'nin tarihi teşekkülü olan 16 Ağustos 1336 tarihine kadar Müdafaai Hukuk cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayi Milliye kumandanlarıyla maiyetleri tarafından düşmanın veya düşman âmâiline hadim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaai ve istihlâsı gayesini temin ve istihsal zımında ika' edilen bileümle ceraimden dolayı hukuku şahsiye baki kalmak üzere affı umumî ilân edilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

Madde 3. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

12 . 9 . 1339

Adliye Encümeni	Mazbata Muharriri
Reisi namına	Mezun
Kastamonu	
Mahir	
Kâtip	Âza
Dersim	Konya
Feridun Fikri	Refik
Âza	Âza
Eskişehir	Mersin
Abdullah Azmi	Besim
	Âza
	Çorum
	Ahmed Münir

REİS — Efendim! Kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen var mı? (Yazmak lâzımdır sesleri) Efendim, matbuu vardır. Söz Safvet Efendinindir.

ŞEYH SAFVET Ef. (Urfa) — Efendiler, mevkii müzakerede bulunan bu Affı Umumi Kanunu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin idarei memleket noktai nazarından ilân edeceği kanunların mühimlerinden. Malûmuâlfidir ki, Hükümeti Milliyei hazıramızın tarzı teşekkülü âdeta bir mucizei İlâhiye ve bir hârikai kevnîyedir. Tarihi beşeriyette bir misli ne daha tesadüf edilmez. Biz bu hâdisenin içinde bulunduğumuzdan dolayıdır ki, belki takdir edemeyiz. Fakat tarihi müstakbel bunu mufassalan yazacak, ensali âtiyemiz bunu hakkiyle ve etrafiyle takdir edecektir. Hâkimiyeti Milliye Hükümetinin alâmeti farikası, sabık hükümetlerin hiçbirisine benzemeyişindedir. Bunun ittihaz ettiği âlâmeti fârîka bütün, umum makasısında daima millî, vatanî ve mukaddes gayeleri bir hedef ittihaz etmesindedir. Osmanlı tarihleri tetebbu edilir; meselâ: bir padişahın subbünden dünyaya bir çocuğun veyahut böyle bir çocuğun sünnet olması veyahut bir sultanın kocaya varması vesilesiyle birçok affı umumîlerin ilân edildiği görülür. Bunlar ne aklen ve ne de şer'an, siyaseten, idareten hiçbir kıymeti haiz değildir. Affı umumîlerin kıymeti, ancak millî gayelerin ölçüsüyle takdir olunur. İşte Hükümeti Milliye'miz, sabık hükümetlerin fevkünde olduğundan dolayıdır ki, ilân etmek istediği affı umumînin esbabı asliyesi affedilmek istenilen ceraimin, mübarek vatanımızı istihlâsa çalışanlar tarafından ika edilmiş olmasıdır. Fakat bir maddeden ibaret olan kanunun birinci maddesi birtakım kuyut ve şurut ile takyit ve âdeta maddenin hükmü teşviş edilmiştir. Öyle teşviş edilmiştir ki, Vatanın kazandığı şan ve şerefle mütenasip değildir. Evvelâ vatanın istihlâsı gayesiyle ika edilen hâdisat, hiçbir vakit cürüm mahiyetinde değildir. Ve cürüm addolunamaz. Vesaite verilecek hükümler daima makasıda göredir. Meselâ: Cihadı mukaddes ilânında bir neferimiz, bir düşman öldürdüğü vakitte gazi, düşman tarafından öldürüldüğü vakit şehid oluyor. Fakat aynı gazi sulh zamanında öldürürse o zaman katil olur. Bunun için istihlâsı vatana çalışanların ika ettikleri hâdisata cürüm denilmez. İstihlâsı vatan gayesiyle ika edilen cürümler, affedilmek lâzımdır. Şu halde vatanın halâsı ebedisi namına bir affı umumî ilân edilmek lâzımdır. Şu halde vatanın halâsı ebedisi namına bir

affi umumî ilân edilmek icabediyor ki, bu da bir şükranı umumîdir; şükranı millîdir. Bu affi umumînin mercii açıkta kalmış oluyor. Bunun en münasibi, zaferi millî nihai ile tetevvüceden Harekâtı Milliye hangi arazide cereyan etmiş ise, o arazide ika edilmiş olan bileümle ceraimin affedilmesidir. Kuvayı Milliye'nin teşekkülünde öyle buhranlı zamanlar geçmiştir ki, cevelan eylediği arazide âdeta anarşi vaziyetlere bile tesadüf edilmiştir. Bu da bugün affi umumî için bir mâzerettir. Bunlardan mâadâ selefimiz olan Meclisi Âli tarafından; Fransızlarla itilâf edildikten sonra bir affi umumî ilân edilmişti. İşte o affi umumînin sureti budur.

«Fransızlar tarafından işgal edilip 20 Teşrinievvel 1337 tarihli İtilâfname mucibince tahliye edilen arazide irtikabedilmiş olan bileümle ceraim mürtekipleri hakkında affi umumî ilân edilmiştir.»

Vakıa bir affi umumî ilân edildi. Fakat bu affi umumî, yalnız Adana mıntakasına munhasıran kaldı. Fransızların işgal ettikleri arazi yalnız Adana değildi. Maraş, Gazianteb, Urfa, sancakları da hep Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Fakat Fransızlar gerek Urfa'dan, gerek Maraş'tan ahali tarafından iera edilen ve Türklere has olan harekâtı hamiyetkârane ile, Harekâtı Milliye ile cebren ve kahren çıkarıldılar ve araziye tahliye ettiler. Bu affi Umumî Kanununda, İtilâfname mucibince «Fransızlar tarafından tahliye edilmiş» deniliyor. Fransızlar Adana'dan İtilâfname mucibince çekildiler. İşte bu kayıt üzerine Maraş gibi, Urfa gibi son derece fedakârlık edenler hariçte kaldılar ve Af Kanunundan istifade edemediler bu affi umumî o zaman mütareke tarihinden itilâf tarihine kadar bilhassa Ermeniler tarafından Müslümanlar hakkında yapılan ve tüyler ürpertecek derecede fecî olan ceraim mürtekiplerine aittir ve Ermenilere yaramıştır. Müslümanlar hariçte kaldı Müslümanlar istifade edemedi. Şimdi Müslümanları da bu vesile ile bu affi umumîden istifade ettirecek ve onların tesirlerini izale edecek bir zamanda ve vaziyette bulunuyoruz. İşte şu esbaba mebni (35) otuzbeş imzalı bir taktirle bu kanunun ta'cili müzakere ve intacı Heyeti Muhteremeye teklif edildi.

Bu teklifimizde hiyaneti vataniye ve şeka-

vet cürümlerini istisna ediyoruz. Çünkü hiyaneti vataniye bizim nazarımızda kabili affolmayan bir cürmü siyasiyedir. Şekavetin de bizi ve vatanımızı ne felâketlere sürüklediği görülüyor. Bunun için bu ikisinden maadâ harekâtı harbiye nerelerde cereyan eylemiş ise, o arazide alehtlak vâkı olan bileümle ceraimin; şu muzafferiyeti âzime üzerine bir şükranı millî olarak affedilmesi lüzumunu Heyeti Muhteremizden rica ediyor ve buna ait otuzbeş imzalı bir taktir de Makamı Riyasete takdim ediyoruz. Kabulünü tekrar Heyeti Muhteremeden istirham ederiz.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Muhterem efendiler! Bu lâyihai kanuniyede Mütareke tarihinden 16 Ağustos 1336 tarihine kadar Kuvayı Milliye mensubîninin ika ettikleri ceraimi aff ediyoruz. Esas mesele hakkında mütalâamı arz etmezden evvel birkaç söz söylemekliğime müsaadenizi istirham ederim. Malûmuâlinizdir ki, Mütarekeyi mütaakıp her türlü hukuk hilâfında Aziz Vatanımızı parçalamak istiyen gaddar düşmanlara karşı Türk Milleti, yine asırlardan beri hür, müstakil, efendi yaşamış olan Türk Milleti, o zaman Heyeti Temsiliye Reisi olan Büyük Gazi Paşanın etrafında «Kuvayı Milliye» namı altında toplanarak «Ya ölüm, ya İstiklâl» kararı katîsini vermişti. İstiklâl Harbi ve zaferinin temel taşı atan o Kuvayı Milliye ki en buhranlı zamanlarda ve birçok mahrumiyet ve yoksuzluklar içerisinde haricî ve dahili birçok düşmanlara karşı vazifesini hakkiyle ifa etmiş ve kuvayı muntazamanın teşekkülüne kadar Tarihi Millimizde pek şanlı vakayı' bırakmıştır. Gerçi bu teklif, bu lâyihai kanuniye geç kaldı. Fakat geç kalmakla beraber bunu teklif eden Heyeti Vekilemize arzı teşekkürü bir vecibe addederim.

Efendiler bu 16 Ağustos 1336 tarihinden birçok zaman sonra birçok mahaller ezcümle Adana, Maraş, Anteb, Urfa, Malatya, Diyarbakir ve Mardin havalisi Harekâtı Milliye'ye cevelângâh olmuştur. Meselâ 17 Teşrinievvelde Haçin'de mahsurîn düşman üzerine hücum etmiş (Haçin) i kurtarmıştır. 8 Şubat'ta Anteb'te mahsur olan Kuvayı Milliye'miz düşman hatlarını yararak huruc hareketi yapmıştır. Ve yine 20 Şubat 1337 de Urfa, Mardin, Diyarbakir ve Siverek havalisinde müteşekkil bir Kuvayı Mil-

liye (Drizûr) muhasara etmiştir. Bu tarihlere nazaran 16 Ağustos 1331 tarihli; Kuvayı Milliye mücrimlerinin ve bilhassa Cenup muntakasında fedakârlık eden Kuvayı Milliye efradının affı için katiyen gayrikâfidir. (Doğru sesleri)

Muhterem efendiler! Eğer bu teklif her yerde kuvayı muntazamanın teşekkülünü mütaakıp yapılmış olsa idi bunlara hacet kalmazdı. Fakat bunlar yapılmamıştır. Bunlar yapılmayınca adliye ve jandarmanın takibatında ürkererek Kuvayı Milliye birçok hizmetler etmiş insanlar maznun sıfatıyla kasabalara gelemediler, dağlarda kaldılar. Birtakım hırsız, eşkiya bu fedakâr insanların gaybubetinden bilistifade kendilerinin yapmış oldukları fenalıkları bunlara tahmil ettiler. Binaenaleyh efendiler, her halde Kuvayı Milliye fedakârlık etmiş, çalışmış olan bu arkadaşların sulh tarihine, yani 24 Temmuz 1339 tarihine kadar olan cürümlerini affedelim, İstirhamım bundan ibarettir. Bunun için de bendeniz bir teklif yaptım.

REİS — Efendim kifayeti müzakere hakkında bir takrir vardır. Binaenaleyh kifayeti reyeye koyacağım.

Riyaseti Celileye

Kanunun heyeti umumiyesi hakkındaki müzakere kâfidir. Maddelere geçilmesini teklif eylerim.

İstanbul
Ali Rıza

REİS — Efendim! Heyeti umumiyesi hakkındaki müzakereyi kâfi görerek maddelere geçilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Bu kanunun müstacelen müzakeresini teklif ediyorum.

REİS — Efendim! Birinci maddeyi okuyorum:

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 Mütareke tarihinden bilitibar kuvayı muntazamai milliyenin tarihi teşekkülü olan 16 Ağustos 1336 tarihine kadar Müdafaa Cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanlarıyla maiyetleri tarafından düşmanın veya düşman âmâline hadim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâsı gayesini temin ve istihlâsı zımında ika edilen bilecümle ceraimden

dolayı hukuku şahsiye baki kalmak üzere affı umumî ilân edilmiştir.

HAYDAR RÜŞDÜ B. (Denizli) — Efendim bendeniz fazla vakit geçirecek değilim. Yalnız Saib Bey biraderimizin bu kanunun heyeti umumiyesi hakkında söylediği sözlere iştirak edeceğim.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Teşekkür ederim.

HAYDAR RÜŞDÜ B. (Devamla) — Yalnız aramızda bir fark vardır. Kendileri «Tâ sulh akdedilinceye kadar» diyor. Yani 21 Teşrinievvel 1334 tarihinden bilitibar sulh akdedilinceye kadar diyor. Bu doğru değildir. Sakarya Muharebesine kadar dersek mesele kendiliğinden tavazzuh eder.

ALİ SAİB B. (Kozan) — Sulhün akdine kadar.

REİS — Süreyya Bey.

AHMET SÜRAYYA B. (Karesi) — Efendiler! Birinci madde nihayetine nazarı dikkatinizi celbediyorum. «Hukuku şahsiye baki kalmak üzere affı umumî ilân edilmiştir!» Yani şu madde kanuniye ile memleketimizde iki muayyen tarih arasında muayyen eşhas tarafından ika' edilmiş olan ef'ali memnuadan dolayı affı umumî ilân edilmiştir. Malûmu irfanpenahileridir ki, affı umumî demek kemiyet ve keyfiyet itibariyle malûm ve muayyen ceraim ahabını cürmü izale eder mahiyette affa mazhar kılmak ve o fiillerden dolayı haklarında her türlü takibat, tahkikat ve saire icrasını mümteni' bir vaziyete sokmak demektir. Böyle bir hâdisei hukukiyeye affı umumî hukukan şu yolda tarif ve tavsif edildikten sonra madde kanuniyedeki «düşmanın veya düşman âmâline hadim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâs gayesini temin» kaydı külliyyen maksada, affı umumî tâbirine münafidir.

Efendiler! Eğer bu fıkrai kanuniye bu maddede kalırsa ve bu şekilde Meclisi Âliniz affı umumînin birinci maddesini kabul etmiş olursa Af Kanunu değil, ancak bir Tetkik ve tefriki ceraim kanunu kabul etmiş olacaktır. Benden evvel beyanı mütalâa eden rüfekamın affı umumî ilânına vicdanî mecburiyet bulunduğuna dair beyanatlarına iştirak ederek bu meyanda bastı mütalâa etmeyi zait addediyorum. Yalnız şu noktayı izah ve teşrih etmek mecburiyetindeyim ki, «1334 Mütareke tarihinden bilitibar kuvayı muntazamai milliyenin tarihi teşekkülü olan 16 Ağus-

tos 1336 tarihi...» deniliyor. 16 Ağustos 1336 tarihi yanlıştır. Yani bu tarihte kuvayı muntazamai milliye, kuvayı gayrimuntazamai milliyeyi tamamen her yerde istihlâf etmiş değildir. Binaenaleyh 16 Ağustos 1336 tarihinin hakikate göre tebdili veyahut Saib Bey biraderimizin teklifi veçhile Muahedenamenin akdi tarihine kadar temdidi lâzımdır. Her halde 16 Ağustos 1336 tarihi kuvayı muntazami milliyenin tesisi tarihi değildir. Demin arz ettiğim gibi «düşmanın veya düşman âmâline hadim» kelimeleriyle başlayıp «zımında ika'» kelimeleriyle biten fıkranın şu madde içerisinde bulunması affı umumî tarifine ve maksat ve gayeye münafidir. Çünkü efendiler! Düşmanın veya düşman âmâline hadim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâsı gayesini teminen ika' edilen ef'ali memnuai kanuniye haddizatında muafıtır, cürüm değildir. Bu hakikat o kadar kuvvetli ve o kadar bârizdir ki, bu maddeyi aynen kabul edenler bile esbabı mucibe mazbatalarında bu hakikati ilmiye ve hukukiyeyi itiraf etmiş oluyorlar. Fazla uzatmamak için muhtasaran okuyorum. «Ceraimi mezkûre maksadı aslî ve nihainin emri müdafaa vatan olduğuna ve âsarı fiiliyesiyle aksamı vatan müstevli düşmanlardan berî kalmış olduğuna - asıl burasıdır - ve cürüm mahiyetindeki tecavüzatı vâkıa ise müdevvenatı hazıracı muafiyeti müstelzim hususattan bulunmasına göre Affı Umumî Kanununun kabulü lâzımdır» Eğer efendiler itiraf ettikleri gibi bu affı umumîyi müstelzim bir hal ise ki : Bence de öyle bir haldir. Affı umumîye ne lüzum vardır? Zaten muafıtır. Demek oluyor ki, iptida ve intihayı gösteren tarih arasında bu Kuvayı Milliye mensubini diye gösterilen eşhas tarafından ika' edilmiş olan ef'al olduğu gibi bunun gayri şekilde görülmesi muhtemel olan ef'al de vardır ki, bunların tefrikindeki müşkülâtı nazarı itibara alarak bu adamları bigayrihakkın mahkeme kapılarında süründürmek gibi gayriviedanî âzaplardan kurtarmak için bir Affı Umumî Kanunu neşir ve ilân ediyoruz.

Binaenaleyh, bu kayıt katiyen zaittir. Kalkmalıdır. Kalkmazsa denilebilir ki, mazharı af kılmak istediğimiz vatanperveran muayyen tarihler esnasında vatanın istihlâsı gayei mübeccesi için silâh bedesti besalet olarak çalıştıkları zamanda yine vatanın namı mukaddesine ika' ettikleri ef'alden dolayı affedilebilir. Bu meydana

şahsî bir cürüm ika' etmiş ise bunları nasıl affedebiliriz. Bu mülâhaza cidden vârittir. Ancak bu mülâhazaya binaen yine mazbatadan okuyorum: Her biri malik oldukları evsafı aliyei ahlâkiye ile muvaffakiyeti hazıranın ilk temel taşı teşkil eden... Bu kahramanlar hakkında bu mülâhazai hakikiyeye lüzum var mıdır? Pek mantıkî ve derin düşünerek evet denilebilir. Böyle olduğu takdirde dahi bu adamların istihlâsı memleket ve vatan gayei mübeccesi uğrunda yine yaptıkları fedakârlığın zamanı ve o zamanın vaziyeti elimesi ve düşmanların kahır ve savletteki şiddet ve gilzati ve nihayet o zamanda teşkilâtı muntazamai askeriyemizin tamamen zâil olmuş bulunması ve muntazam bir teşkilâtı askeriyeye vücuda getirilmesi için bunların temel taşı teşkil etmiş bulunması gibi şeyler nazarı dikkate alınırca lâşey hükmünde kalan bu gibi hissî ve cüzî ef'ali memnuanın kaale alınmaması icabedeceği gibi bir af kanunu yaşatabilmek ve bir af kanunundan istihdaf edilen maksadı adalet ve atıfeti temin etmiş olmak için bu kabîl ef'alın aynı eşhasa isnadı tabîi bulunduğundan kabiliyeti tefrikiye noktai nazarının nerede bulunabileceği, yani hakikati halde vatanın istihlâsı için bir fiil ika' etmiş olan bir adam aleyhine şahsî olarak o fiili ika' ettiği iddia olunursa ve iddia olunan fiil de cinayet nev'inden bulunursa ahkâmı umumiyei kanuniyemize nazaran cinayet mahkemesinde icrayı tahkikat ve muhakeme zarureti olduğundan bu adam tevkif edilecek, aylarca, yıllarca tahkikatı sürecek, bugünkü mahkimimizin merasimi zaidesi ile seneler geçecek, (O... Sesleri) ve sonra bu adamların ika' etmiş oldukları ceraim, vatanın istihlâsı gayesini temin zımında mıdır, değil midir? Bunlar indelmuhakeme tahakkuk edecek ve anlaşılacaktır. Demek oluyor ki, her Kuvayı Milliye mensubini Affı Umumî Kanununun bu birinci maddenin iptidaî ve intihâî olarak tesbit ettiği iki tarih arasındaki ef'alinden dolayı gerek böyle zımında olsun ve gerek zımın gayrında olsun bir defa kalburdan geçecek ve bu da şöyle bir suitefsir daha yapacak. Yalnız istihlâsı vatan ve millet gayei milliyesi ile icrayı hareket etmiş bulunan eşhas; arz ettiğim mülâhazadan dolayı hapishaneye girdikçe, onlarla beraber kemali safvetle vatanın selâmeti için çalışanlar da ürkecek, o adamlar yine pek mûnis olan silâhlarına sarılarak dağlara çıkacak. Bu da; memleketin asayiş

hazıra ve müstakbelesi namına muzır olacaktır. Onun için teklif ediyorum : (Düşmanın veya düşman âmâline hadim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâs gayesini temin ve istihlâs zımında) bu kaydüşart ref'edilerek (Ancak falan filân... maiyetleri tarafından ika' edilen bilcümle ceraimden dolayı - hukuku şahsiye baki kalmak üzere - affı umumî ilân edilmiştir.) denilirse, o zaman affı umumînin tarifi hukukîsine tamamen mutabık bir kanun çıkarılmış oluruz. Teklifim bundan ibarettir.

MÜDAFAAİ MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Karesi) — Efendim harekâtın bidayetinde Kuvayı Milliye müfrezeleri tarafından kanuna ve hukuka muhalif olarak bâzı ef'al ve harekât vâkı olmuştur. Bu cümlece malûmdur. Tabii bu da sırf menafii vataniye ve milliyeyi istihdaf eder hareketlerdendir. Bâzı yerlerde millî müfrezeler kendilerine iştirak etmiyen adamları cebren sevk etmiştir. Bâzı yerlerde millî müfrezeler işe-leri için şunun, bunun arzusuna bakmaksızın onların muavenetini talebetmişlerdir. Bunun gibi birtakım ef'al ve harekât vardır. Bunlar hukukan cürüm addolunabilir. Fakat bu ef'al memleketin menfaati noktai nazarından ihtiyar edilmiş olduğu cihetle bu kanunla bu cürümlerden dolayı takibat yapılmamasını ve bunların affedilmesini teklif ediyoruz. Millî müfrezeleri istihlâf eden kıtaatı muntazama 16 Ağustos 1336 tarihinde şurada, burada teşekkül etmişti. Fakat bâzı arkadaşlarımızın işaret ettikleri veçhile bâzı yerlerde millî müfrezeler faaliyete devam etmişlerdir. Yani muntazam kuvvetler teşekkül etmeye başladığı zamanlarda birçok yerlerde millî müfrezeler faaliyete devam ediyordu ve bu faaliyet - Kocaeli muntakasında - Sakarya Muharebesine kadar devam etmiştir. Anteb cihetlerinde yine aynı veçhile millî müfrezeler daha mazbut ve daha muntazam bir teşkilâta tâbi olarak yine millî namı altında ifayı vazife etmişlerdir. Bu zamanlarda bu millî müfrezelerin mevzuubahsola-cek derecede cürümleri vâkı olmamıştır. Olan yerlerde Hükümet müdahale etmiştir. Fakat bendeniz de bâzı arkadaşların fikrine iştirak ediyorum. Sakarya Muharebesinden sonra artık hiçbir yerde millî müfreze namı altında bir şey kalmamıştır. Binaenaleyh tarih, Sakarya Muharebesi-ne kadar şeklinde tadil edilirse maksat hâsıl olur. Zaten ondan sonra millî müfreze kalmamıştır.

VEHBİ B. (Karesi) — Biz söyliyelim de En-cümen namına sonra söylesinler.

FERİDUN FIKRİ B. (De.sim) — Daha var mı efendim?

VEHBİ B. (Karesi) — Şüphesiz.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efendim bendeniz kanunun gerek esbabı mucibesinde ve gerek mad-desinde bir noksanıyet görmüyorum. Malûmu-âliniz bizim memleket, yani Bolu ve Düzce Millî Mücadelede isyan muntakası sahası olmuştur. Bu isyan esnasında oralara Kuvayı Milliyeden bir çok kuvvetler gelmiştir. Efrat da bu millî kuvvetlerle çalışılmıştır. Onlara iltihak etmiştir. En sonra gelen Onbirinci Fırka müteveffa Kâzım Beyin fırkası idi. O fırkanın bütün maişeti dört, beş ay kadar oraca temin edilmiştir. Memleketten alınan, yani Kuvayı Milliye isyan eden bir çok eşhastan alınan paralarla temin edilmiştir. Bunun miktarı gayet müthiş bir yekûna bâliğ olmaktadır. Onun için maddeye mahalli belediye rüesası ve meclisi idare âzası diye bir kayıt ilâve olunması lâzımgelir. Noksanın birincisi bu. İkincisi de: Burada «Hukuku şahsiye baki kalmak üzere affı umumî ilân edilmiştir.» diyor. Halbuki demin de arz ettiğim veçhile bu fırka memlekete isyanı bastırmak üzere gelmiştir ve o zaman bunların işe ve sairesi için çok miktarda para alınmıştır ve bu paraları almak için belediyeleri, belediye âzalarını, müdafaa hukuku tavsit etmiştir ve bun'ar tarafından alınan meblâğ doğrudan dağruya o fırkanın işe ve ibatesine sarf edilmiştir. Bendeniz diyorum ki, hukuku şahsiye haddizatında mah-fuz kalsın. Fakat bir şart altında: İka edilen bilcümle ceraimden dolayı hukuku şahsiye ba-ki kalmak üzere denilirse bu doğru olmaz. Bunlara tavassut edenlerin ekserisini biliyorum. Hukuku şahsiye, baki denildi mi, hepsinin elinde mazbataları vardır, mazbataları vardır. Bunlar o zevatın aleyhinde mahakime müracaat edip hüküm istihsaline kalkacaktır. Bundan dolayı memlekette büyük bir hercümercola-caktır.

EMİN B. (Tokad) — Hukuku şahsiye kay-dı var ya, kâfidir.

ŞÜKRÜ B. (Devamla) — Hukuku şahsiye vardır. Fakat parasını ben almadım, diyor. Onun için bendeniz diyorum ki, eşhas uhdesin-

de olan hukuku şahsiye bâki kalmak üzere diye maddeye böyle bir kayıt ilâve edelim. Benden beşyüz lira aldınız diye aleyhimde açacağı dâva üzerine makbuzda imza olduğundan parayı benden alacaktır. İmza benim ama, ben parayı askerine iâşesine vermişim, bu neden dolayı benden tahsil olunsun? O zaman mutasarrıfımız bulunan Halil Beyefendi bu bapta çok iza-hatta bulunabilirler. Binaenaleyh, bendenizce «Eşhas uhdesindeki hukuku şahsiye bâki kalmak üzere» diye maddeye bir kayıt ilâve edilmektedir. Eşhas uhdesinde kalmayıp fırkanın iâşesi için sarf edilmiş bir paranın imzası bulunduğundan dolayı diğerinden tahsili doğru olmaz. Bunun kabulünü istirham ederim.

REİS — Efendim, kifayeti müzakere takrirleri vardır. (Söz söyliyeyeceğiz sadaları.)

Efendim! Riyaset aldığı takriri Heyeti Umumiyyeye arz eder. Kabul edip etmemek size aittir. (Kifayeti müzakere aleyhinde söz isteriz sadaları)

RECEB B. (Kütahya) — Efendim! Reye konulmadan evvel kifayeti müzakere aleyhinde söyliyeyeceğim.

REİS — Buyurunuz!

RECEB B. (Kütahya) — Efendiler! Mevzuu bahsolan kanun, vatanşümül bir dâvanın, hukukî ve canlı bir hesabın tasfiyesini temin edecek bir metni muhtevi ve bütün hayatı müstakbelimize mütemadiyen icrayı tesir edecek olan gayet mühim bir asıldır. Meselâ bendenizce bu mesele hakkında söylenecek vatanî ve hayatî hattâ evlât ve ıyâlinin hayatına taallük eden ve Mücahedei Milliyeye iştirak eden arkadaşların hukukunda şayanı siyanet ve muhafaza gördüğüm birtakım noktalar vardır ki, bunları arz etmek üzere not etmiştim. Tabii bendeniz gibi düşünen birçok arkadaşlar da vardır. Bir vatanın dâvasını müdafaa etmek için bütün hakları çignenen bâzı adamların hakkını tesbit eden bir kanun sadedinde üç, beş arkadaşın, üç, beş cümle söylemesiyle müzakerenin kifayeti kabul edilemez. (Doğru sesleri)

REİS — Efendim! Takrirden müzakere kâfidir. Maddenin reye konulmasını teklif ederim, deniliyor. Bunu kabul edenler lütfen el kaldırsın! (Ret sesleri) Kabul edilmemiştir efendim.

Efendiler! Malûmuâliniz mesele hakikaten gayet mühimdir. Bunun için sükût ile dinliyelim. Lâkırıldı edilmemesini rica ederim.

ARİF B. (Eskişehir) — Efendiler! Anadolu'da kuvayı muntazama ta bidayetden beri mevcut fakat gayet mahdud miktarda idi. Şurada burada ufak tefek vazifeleri vardı. Binaenaleyh burada kuvayı muntazama tâbirini ben muvafık bulmuyorum, muntazam ordu tâbirini teklif ediyorum. İkincisi efendiler! 16 Ağustos tarihidir. Malûmuâliniz Meclisi Millî 23 Nisan 1336 da teşekkül ettikten sonra birçok isyanlar vukubulmuştur. Dücce'de, Yozgad'da, şurada burada ve hattâ Kânunuevvel nihayetlerinde biliyorsunuz Gedus civarında büyük büyük, muntazam ve gayrimuntazam birçok kuvvetler yekdiğeriyle çarpışmışlardı. Binaenaleyh bu tarih behemehal asgari olarak Kânunuevvel 1336 ya kadar temdid edilmek zaruridir.

RECEB B. (Kütahya) — Sakarya'ya kadar. (Sakarya'ya kadar sesleri)

ARİF B. (Devamla) — Sakarya'ya bendeniz karışamayacağım, bendenizin teklifim 1336 Kânunuevvel tarihidir ki o vakit kuvayı muntazama ile gayrimuntazama yekdiğeriye karşı hareket etmişlerdi. Üçüncü bir şey var ki, burada, o da calibi dikkattir. Bu da hukuku şahsiyesi meselesidir. Efendiler! Bugün hepiniz biliyorsunuz ki, hapisanelerimiz hukuku şahsiye meselesinden loba'ep doludur. Birinin atını almış, ötekini tüfeğini almış, düşününüz, hakkalinsaf düşününüz, bu ordu, bu Hükümet ne zaman teşekkül emiş? Ne zaman Hükümet levazımı temin etmiş, ne zaman Levazım İdaresi teşekkül etmiş ve ne zaman kime erzak, kime cephanes, kime silâh vermiş? (Bravo sesleri) Hangi tarihte vermiş? Bir telgraf alıyoruz, bir emir; falan yere koşunuz. Koşunuz ama, para veren yok, hayvan yok, erzak yok. Bunları kimden alacağız? Tabii oraya koşmak için bulunduğumuz yerden hayvan almışızdır; bulunduğumuz yerden zahire almışızdır ve bu suretle vazifei vataniyemizi ifa etmişizdir. Bundan dolayı falanın atını aldın, filânın buğdayını aldın, filânın ekmeğini aldın diye tecziyeye kalkarsak, zannedirim memlekette fedakârlık miktar ve hissiyatı çok azalır. Bendeniz teklifimi tahriren veriyorum.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim; bendeniz bu kanunu mütalâa ederken bugünkü vaziyetten tecerrüdederek nazarlarımızı maziye çevirerek mütalâa lâzımgeldiği kanaatindeyim, bu-

günü düşünerek, bugünkü vaziyet dairesinde bir kanun yapacaksak bu kanunu ele bile almak doğru değildir. Binaenaleyh o günü düşünelim. Ne için Af Kanunu çıkarıyoruz? Şurada hepimizin toplanmasına sebeb olan adamların, hâlâ elde bulunan mevcut kanunlarla mücrim addedilmeleri sebebiyle değil mi? Binaenaleyh o adamlar üzerindeki lekeyi hiç olmazsa İkinci Meclis olsun silmek lâzımgelir. (Leke değil sesleri) Eldeki mevcut kanunlar mucibince mücrim addediliyor, bugünkü kanun nazarında da bir lekedir.

MAHMUT CELÂL B. (İzmir) — Kanunen öyle.

VEHBİ B. (Devamla) — Bugünkü kanun mucibince söylüyorum, bir lekedir. Bunu bu Meclisin silmesi icab ediyor. - Bu itibarla bendenizin arz edeceğim şekli muaddel vardır - o suretle kabulünü teklif ederim. Burada birincisi tarih meselesi. Tarih; ne Sakarya Harbidir, ne bilmem ne harbidir. Bendenizin kanaatimece tam Teşrinievvel 1338 tarihine kadar Hükümetin millî müfrezeleri mevcut idi ve Erkânı Harbiyenin emrinde idi. Bilhassa dâhilde meşgul olan kısımlarda. Sorarım Müdafai Millîye Paşa Hazretlerine, orada emirleri altında muntazam müfrezeler yok mu idi? Binaenaleyh, Hükümeti Millîye meselâ Garbi - Anadolu kurtulduktan sonra dahi Hükümet aylarca teşekkül edemedi. Orada asker olarak, memur olarak bulunanlar veyahut oraya asker olarak ve saire olarak gitmiş olanlar pokâlâ bilirler ki, buradan memur göndermek imkânını bulamadı. Halk bâzı yerlerde günlerce, haftalarca kendi kendini idare etti ve meselâ bu arada bir silâh kaçması dolayısıyla Hükümeti idare eden adamların elinden kazalar çıktı, tezahürat arasında kendi kendilerine bayram yapıyorlar, silâh kazaları oldu. Binaenaleyh ancak Hükümet orada teşekkül ettikten sonra bizim söz söylemeye hakkımız olabilir. Bendeniz bu itibarla Teşrinievvel 1338 gayesine kadar teklif ediyorum. Burada meşgul olan kısımlarla gayrimeşgul olan kısımları tefrik edebilir ve meşgul olmayan kısımlara da bir maddi muayyen tâyin ederiz. Meşgul olan kısımları da biraz daha temdid ederiz. Ordunun idarâyı teslim ettiği tarih kendisinde mukayyettir. Bit-

tabi her memlekete vardığı vakit ki, teslim tarihi vardır. Bugün efendiler! Karesi'nin Bandırma'dan başka kısmı yanmamıştır. Hamdolsun kurtulmuştur. Bu ancak millî müfrezeler sayesinde kurtulmuştur. Ordu oraya onyediy gün sonra girmiştir, harb etmiştir. Bir müfrezede de kırkbeş kişi şehit vermiştir. Bu harbi düşmanlarla da yapmıştır. Anzavorcularla da yapmıştır. Düşmanla teşriki mesai ettiği için her hangi bir adamı vuran bir kimseyi dâva etmişlerdir ve kazanmışlardır ve bugün hapiste böyle kimseler vardır. Bunlara günahdır. (Böyleleri çoktur sesleri) Bugün milyarlarca malolan bir memleketi, bir şehri kurtaranları hapsedelim, sonra düşmanlarla teşriki mesai edenlerin affını ilân edelim, bunu da Büyük Millet Meclisi, onların meydana getirilmesine hizmetleri sebk eden Büyük Millet Meclisi yapsın, bu doğru değildir. Şu itibarla affın takyidi doğru değildir. (İştirak ederiz sesleri) Senelerce düşmanla teşriki mesai etmiş olanlardan yüzelli kişisini istisna et, bakıyesini, yani kurşun atmış, ev yakmış, hanuman söndürmüş, her türlü hiyaneti, habaseti irtikâbetmiş adamları affet. Niçin? Sulhumuzun şerefine ve onların hatırına binaen. Sonra, sizi hapsedeceğiz, ne için? Siz neden bu vatana hizmet ettiniz? Bunun açıkça mantığı budur. Binaenaleyh bunlar doğrudan doğruya affedilmeli ve sulh tarihine kadar affedilmelidir. İkincisi: Hukuku şahsiye bahsi. Hukuku şahsiyeden maksat, irtikâbeden suiistimal eden ise hep dâhiliz. Bir adamı çağırılmışız senin vücudun bu vatana hizmet etmez, sen paran ile hizmet et. Çünkü Hükümet para vermez. Zaten Hükümet yoktur. Bu hareket münderis Hükümete karşıdır. Senden para alacağız diye belki hapsedilen, dayak yiyen olmuştur; tazyik gören olmuştur; hepsi olmuştur da bu hareket meydana gelmiştir, bu hal olmuştur. Binaenaleyh o adam bu dâvayı görecektir makbuzu elinde ise - netice - bir şey demeye hakkı olmamalıdır. Bura bâriz bir şey konulmalıdır. Yok; elinde iken yakası tutulacak ise bu Meclisi çoktan akalliyete düşürürsünüz. Sonra Müdafai Hukuk Cemiyetleri diye alelittlak yazılıyor, Müdafai Hukuk Cemiyetlerinin de bir tarihçesi vardır. Müdafai Hukuk Cemiyetleri İzmir işgalinden ancak 3, 4, 5 ay sonra teşekkül etmiştir. O vakit çeşit çeşit unvanlar vardı.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Müdafaa-i Hukuk tâbiri yoktur. Müdafaa Cemiyetidir efendim.

VEHBİ B. (Devamla) — Anladım efendim, Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri maksut değil de müdafaya mâtuף olarak teşekkül etmiş heyetler ise ona sözüm yok. Çünkü reddi ilhak heyetleri, müdafaa-i vatan cemiyetleri, belediye cemiyetleri gibi çeşit çeşit unvanlar altında birçok cemiyetler vardı, bunlar da ithal edilmelidir. İleride bizim adliyemiz ince eleyip sık dokur ve der ki, kanunda müdafaa'dır. Sizin namınız müdafaa değildir. İçeri gir, Büyük Millet Meclisi vâzn kanundur tefsir edilecek, tefsir edilsin de sen de yalkayı kurtarırsın. Anzavor'un kardeşi karşında gezsün de sen de içerde bekle. Binaenaleyh bendeniz maddenin şu suretle olmasını teklif ediyorum.

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 Mütareke tarihinden bilitibar Teşrinievvel 1338 gayesine kadar vatani müdafaa için teşekkül eden cemiyetler rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanları ile maiyetleri tarafından ika' edilen bilcümle ceraim affolmuştur. (Mudanya Mütareke-
namesine kadar sesleri) (Kabul sesleri)

MÜDAFAAI MİLLİYE VEKİLİ KÂZİM PŞ. (Karesi) — Efendim! Bendeniz Anadolu'da millî müfrezelerin Sakarya Harbinden sonra faaliyetten durduklarını arz etmiştim. İşgal mıntakası dâhilinde, hakikaten Vehbi Beyefendinin buyurdukları gibi millî müfrezelerimiz faaliyetlerine devam etmişlerdir ve orada hizmet etmişlerdir. Kanun bizim işgalimiz zamanında memleket dâhilinde yapılmış olan cürümlere inhisar ettiğine nazaran Sakarya Muharebesine kadar kaydı maksadı temin eder. Hakikaten nazarı dikkate alınması lâzımgeldiği veçhile düşmanın işgal mıntakası dâhilinde millî müfrezeler tarafından ika' edilmiş olan ceraimin de affı lâzımgeldiğine göre bunun da bu kanuna ayrı bir madde ilâvesiyle veyahut bir fıkra ilâvesiyle tasrihi muvafık olacak. Çünkü hakikaten Mudanya Mütarekesinden biraz evveline kadar millî müfrezeler bizim mıntakamızda bulunur ve düşmanın işgal mıntakası dâhiline girer, orada icrayı faaliyet eder. Sonra ordumuz taarruza başladığı zaman düşman işgal mıntakasında bulunan millî müfrezeler düşman mel'unlarının muhaberesini inki-

taa uğrattılar. Velhâsıl düşmanın emir ve kumandasını kesecek birçok hareketlerde bulundular ve düşmanın ric'ati esnasında birçok yerleri kurtardılar. Hakikaten bunların da bu kanun vesiylesiyle afları hakkında buraya ayrıca bir madde veyahut bir fıkra ilâvesi çok münasib olur mütalâasındayım.

OSMAN NİYAZİ B. (Karesi) — Efendiler, gerek Hükümetçe tanzim ve gerek Adliyece tâdilen tasvip ve kabul edilen bu maddede bir tecavüz tâbiri var. Bu kayıt vukuî mi, ihtirazî mi? Eğer kayıt ihtirazî ise ika' edilen cürüm bir tecavüz makamında olduğu surette mazharı affolacak. Yok bilâtecevüz vukubulduğu surette naili affolmıyacak, bu cihet şayamı teemmül olsa gerektir. Çünkü maddede zikir ve tasrih edildiği veçhile bu aftan istifade edecek olanlar Müdafaa Cemiyetleri rüesası ve Kuvayı Milliye kumandanları ve maiyetleri efradı gibi cürmün zamanı vukuu noktai nazarından aşkı vatanla yürekleri sızlıyan, kalbleri çarpan, istihkarı hayat eden ve bu kabîl evsafı cemile saikasıyla mesbuk hidematı meşkûrelerine mebni muhterem halkımızın takdir ve tahsisini kazanan bir zümrei mümtazedir.

Hedefi cürme gelince : Yani cürüm kendilerine karşı vukubulan kimseler, düşman veya düşman âmâline hadim eşhas da işgali meşum üzerine tahaddüs eden vaziyeti elmeden bilistifade izharı mahiyet eden bir alay edani ki, elhak düşmandan daha âdidir. Şimdi bunları karşılaştıracamız. Yani tecavüz tâbirinin mânayı kanunisi teecessüm etmek için bunları bir araya getireceğiz. Meselâ bir Kuvayı Milliye kumandanı ile bir düşmanı bir araya getireceğiz de eğer o kumandanın hareketi düşmanın tecavüzüne mebni ise affedilecek ve ilâ... Meselâ bu nasıl olur? Çünkü bunlar maksatça bitamamiha yekdiğerinin zıddıdır. Nasıl ki ateş ile barut tebdili şekil ve suret etmeksizin hayyizi vâhidi işgal edemezse bunlar da mutlaka yekdiğerleriyle çarpışacaktır. Bir fare ikai mazarat için bir arslanın yuvasına dâhil olsa acaba o arslan, bakalım fare hangi ağzı açık çuvalın dibini delecek diye bekleyebilir mi? Hayır, bekleyemez. Belki şirâne pençesiyle ezer, mahveder, bitirir gider. Kezalik bir yılan veya bir akrebin bir insanı sokmak için bunun tecavüzüne intizara mahal var mıdır? Ve intizar olun-

sa kendini sokturmak demek olmaz mı? Eğer bu kayıt vukuî ise, yani affa nailiyet için mutlaka tecavüze mukarenet meşrut değilse ve tâbiri âharla tecavüz vukubulsum, bulmasın naili affolacaksa - ki bir surette mânayı tecavüz mutasavver ve mümkün ve mevcuttur - Meselâ düşman itibariyle kirli ayaklarını bigayrihakkın hâki pakimize basmaları düşman âmâline hadim eşhas itibariyle de Mütarekeyi vely ve takibeden o karagünlerimizde fırsattan bilistifade ihtiyarı hiyanet ve habasetle düşman tarafına geçmeleri nefsülemirde bir tecavüz teşkil etmez mi? Eğer tecavüzün mânası böyle ise 'aliyülâlâ. Bu tecavüzden maksat hangisi olduğunu tâyin için malûmuâliniz esbabı mucibeden istifade edilir. Yani bu kabîl kanunun tereddüdü istilzam eder cihattından dolayı esbabı mucibeye müracaat edilir. Bu mülâhazata mebni esbabı mucibe mazbatasına müracaat ettiğimiz takdirde görüyoruz ki; «Tahsisan düşman veya düşmanın âmâline hadim eşhasın tecavüzatına mâruz kalmışlar ve emri müdafaaya ile istihlâsı vatanın temini istihlâsı zımında nazarı kanunda cürüm addedilebilecek birtakım ef'ali muhtelifa ika' etmişlerdir. Ceraimi mezkûre maksadı aslî ve nihâlin emri müdafaai vatan olduğuna ve âsarî filiyesiyle aksamı vatan müstevli düşmanlardan berî kalmış bulunduğu ve cürüm mahiyetindeki tecavüzatı vâkia ise müdevvenatı hazıraca muafiyeti müstelizm hususattan bulunmasına nazaran teklifi mezkûr esas itibariyle muvafık görüldü» diye munderiç olmasına nazaran tecavüzün mânası birinci ve ikinci suretlerde olmadığı ve muafiyete ve binaenaleyh müdafaaya istinadedecek bir şekilde olmak lâzımgereceği anlaşılıyor. Halbuki müdafaaya başka, af başkadır. Bunların tarifâtından ve sair cihattan sarfımazar, mevzubahsimiz icabınca da farkları zâhirdir. Mahkemece bilmuhakeme; meselâ ademimesuliyet kararıyle tahliye olunacak ve neticelenecektir. Şu halde bu, halkın mahkemenin adaletinden talebedeceği bir haktır. Af ise bu suretle tahliye edilmeyip belki mahkûm olacak ve fakat sebkeden hizmeti vataniyeleri cihetiyle kendilerinin tecziyeleri tecviz edilmediğinden bu suretle heyeti içtimaiye kendisine aidolan hakkı mücazatından feragatle ibrazı atıfet ediyor, demektir. Demek ki, bu kanun esbabı mucibesi ile bu madde mukayese edilirse üstü altını tutmuyor. Böylece bu maddede

altını üstünü tutmamakda vardır. O da şu vecihledir:

Maddede, hukuku şahsiye baki kalmak üzere, deniliyor. Eğer tecavüzün mânası bu ise, yani müdafaaya esas olacak bir mahiyette olmak meşrut ise müdafaaya meşru'dur. İnkısam ettiği iki kısımdan birineisi ki, müdafai meşruai içtimaiyedir; bu yalnız caiz değil, belki vâciptir. Kavaidi mevzua icabatı katiyesindedir ki, cevazı şer'i zamâna münafidir. Vücubu şer'i ise evlâ bitarîk mâniî tazminattır. Esasen nazariyatça esbabı muafiyeti fiilî ve şahsî olmak üzere ikiye taksim etmekteki hikmet nedir? Esbabı muafiyeyi fiiliyeden şürekâ istifade eder ve fiil binefsihi mubah olduğundan hukuku şahsiyeye esas olmaz. Esbabı muafiyeti şahsiyede ise şürekâ müstefidolmaz. Ve hukuku şahsiyeye esas olur ve bir de bu madde kanuniyede mebd'e ve müntehası tâyin edilen müddet zarfında vukubulmuş, bitmiş, unutulmuş, gitmiş şeylerdir. Hukuku şahsiye baki kalmak üzere denildiği zaman biz hukuku umumiyeye ve ciheti cezaiesini affediyoruz demektir. Fakat hukuku şahsiye için müracaat ederseniz icabına bakacağız demektir ki, bu âhenk ve intizamı ihlâl eder. Bâhusus hukuku şahsiye idadında kısas da mevcut ve kısasın bizzat ifası lâzım olmasına göre hedefi cürüm düşman veya düşman âmâline hadim eşhas olduğu için zaten bağı yanık vatanperverleri kısas suretiyle düşman eline mi verelim?

Bir de burada bileümle ceraim tâbiri vardır. Cürüm zaten cünha ve cinayettir. Cünha kabahatler ibarettir. Bunun haricinde ef'ali memnuai cezaie kalmaz. Bileümle ceraim demekle ne kasdedilmiştir? Bu bir mâna ifade etmiyor. Fakat kelâmın îmalı ihmalinden evlâdır kaidesine buna bir mâna verecek olursak hedefi cürüm, düşman veya düşman âmâline hadim eşhas, hini vakada bu tâbirlere ma'sadak olmyanlar da varsa bunlar da affa dâhil mi? İşte o vakit bu mânayı verebiliriz. Fakat bir vakada düşman âmâline hadim eşhasa karşı ika' edilen cürüm affedilirse bunun sebebi affı düşman âmâline hizmet olursa düşmana karşı vukubulan ceraim bittabi affedilmiş olur ve kezaîk kendilerine karşı ika' cürüm, maksudolmyan kimselere taallûk eden kısımda ceraimi kasdiye affedildiği surette ceraimi gayrikasdiye evlâ bittarik affedilir.

Şu halde bileümle tâbiri min küllülvücuh zait ve buradan tay ve ihraçı lâbüddür. Şimdi bu ku-

yudat ki : Düşman tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâsı gayesini temin ve istihsal zımnında gibi birtakım kuyudat vardır; acaba bunları tahkik ve takdir idarî mi, adlî mi olacak? Eğer idarî olacak ise jandarma ve polisimizin hâlihazır bu kabûl kuyudatı kanuniyeyi tefrik ve temyiz ve hüsnütatbikini temin edecek derecede ilmüirfan ile mücehhez midir? Yok, adlî olacaksa, o adamlar mevkuf mu bulunacak, serbest mi olacak? Tahtı tovkife alınacak ise böyle kanunu mahsus ile aflarına lüzum gördüğümüz zevatı hapisaneye sokup çıkarmaktaki hükmet ne? Yoksa hidematı vatanperveranelerine mükâfaten iskele mi yanıştıracağız? Bunun için maddenin şu suretle tadilini teklif ederim.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim müsaade buyurun, encümen namına söz söyleyeceğim. Usuldendir, verilen takrirlerin encümence tetkiki lâzımdır. Binacnaleyh; takrirleri bize veriniz! Yarın tetkik edelim. İade edelim. (Hayır sesleri)

RECEB B. (Kütahya) — Müzakere edelim, ondan sonra encümene gitsin. Böyle olur ise zannediyorum ki encümen meseleyi daha etraflı tetkik eder ve kanunu Heyeti Umumiyenin arzusuna göre tedbil eder. Muvafıktır, güzeldir. Encümene gitsin fakat bâzı nıkatı nazar var, onlar da taayyün etsin. Ondandır hepsini birden encümene gönderelim.

REİS — Efendim Receb Bey bir talepte bulunuyorlar. Encümenin de bir talebi vardır. İkisini de arz edeyim, hangisini kabul buyurursanız ona göre yaparız. Encümen diyor ki : Bütün takrirler encümene tevdi edilsin. Madde takrirlere göre islah edilsin.

REFİK B. (Konya) — Efendim arkadaşların noktâi nazarlarını dinliyelim.

REİS — Receb Bey de, diğer nıkatı nazarda söylensin, encümene o nıkatı nazarı da telif ederek kanunu mükemmel bir şekle ifrağ cylesin diyorlar. Şimdi bunu reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyurulur mu? (Anlaşılmadı sadaları) Tekrar ediyorum. İstirham ederim dikkat buyurunuz. Receb Beyefendi bir teklifte bulunuyor. Encümen mazbata muhariri, hak ve salâhiyetlerine tevfiikan verilmiş ve kısmen okunmuş, kısmen okunmamış olan takriri encümene tevdi buyurun, encümen bütün takrirleri nazarı dikkate alsın, kanunu ikmal ve islah etsin diyor.

Şüphesiz ki, bu encümenin hakkıdır. (Receb Bey'in teklifini encümen de kabul ediyor ses'eri.)

REİS — Efendim anlıyamadık diyorlar, müsaade buyurunuz da izah edeyim.

KÂZİM HÜSNÜ B. (Konya) — Mesele kalmadı efendim; encümen de kabul ediyor.

REİS — Efendim; rica ederim, herkesin fikrine göre olmaz. Takrirler encümene gitsin, fakat bu kanunun ehemmiyeti itibariyle daha serd olunacak birtakım mütalâat vardır. Bu mütalâatı serd etmek için müzakere biraz daha devam etsin diyorlar. Ben de Receb Beyefendinin tekliflerini rey'e koyuyorum.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Encümen de kabul ediyor. Müzakereye devam edelim.

REİS — O halde efendim encümen de kabul ediyor mesele kalmamıştır.

AHMED SÜREYYA B. (Karesi) — Şimdi müzakere devam etsin. Müzakerenin hitamından sonra encümene gidip gitmiyeceğini ayrıca müzakere ederiz, kararlaştırırız.

AVNİ B. (Bozok) — Efendim mütehasıs olmadığım için sabrınızı suiistimal etmiyeceğim. Adliye Encümenine gitsin. Şu şartla ki, Adliye Encümeni bir çok eşkâli zâhireye, hukukun formüllerine riayet ederek geçen defa Men'i Şekavet Kanununda olduğu gibi bir kanun getirmesin. Hukuku şahsiyeyi ya Hükümet tazmin etsin veya affedelim. Bendeniz Ereğli Kaymakamı iken iki tane otomobil gönderdim. Birini Kilikya Müdafaa Hukuk Cemiyetine -ki o zaman orada Onbirinci Fırka var idi. Orduda kullanıldı, nihayet bir şarapnel ile parçalandı - Öbürüsünü de Müdafaa Milliyede kullanılmak üzere buraya, Gazi Paşaya gönderdim. Şimdi benden ikibin liradan dâva ediyorlar. Mahkemesini iştiriyorum. Ben bunları orduya verdim, şimdi hukuku şahsiyeden beni affetmezseniz, bütün tahsisatımı versen yine kâfi gelmez. Binacnaleyh, Adliye Encümenine gidecekse eşkâli hukukiyeye riayet şartıyla gitmesin.

RECEP B. (Kütahya) — Efendim mâruzatının birinci noktâsı şudur: Kuvayı muntazamanın tesisi tarihini burada zikredilen tarih teşkil edecek. Bu noktayı rüfekayı kiramdan bir çokları bihakkın ehemmiyetle zikrettiler. Malûm âliniz bizim selefimiz olan Birinci Meclis 23 Nisan 1336 tarihinde top'andı. Mondoros Mütarekesinin tarihi olan 21 Teşrinievvel 1334, bu-

rada cürüm addedilen hareketlerin affı için mebdei tarih olarak gösterilmiştir. Fakat kuvayı Milliye'nin böyle birtakım hareketleriyle müc- rim telâkki edilmemesi neticesini temin ede- cek tarihin mebdei 21 Teşrinievvel 1334 de- ğildir. O tarih bu hâdiseyi tevlideden ilk vaziyet- in tahaddüsü olmak itibariyle burada bir meb- de olarak zikredilmiştir. Millî kuvvetlerin faali- yeti İzmir'in işgalinden sonra başlamıştır. Tür- kiye Büyük Millet Meclisinn teessüsünü takibe- den ve daha bir seneden çok fazla müddet de- vam eden bir devre munhasırdır.

Biz burada 16 Ağustos 1336 tarihinde me- mekle Meclisin teessüsünden itibaren dört ay zarfında gûya memleketin her tarafı gül, gülis- tan olmuş ve kuvayı muntazama teşekkül et- miş ve memleketi müdafaa etmiş zihniyetini hâsil etmiş oluyoruz. Hakikatın cephesi böyle değildir. Efendim. Bu hayatı içimizde yaşamı- yan hiçbir fert yoktur. Vakayı ve hâdisattan uzaklaştıkça onların millî hayattaki hizmetle- rini, tabiatı beşerin muktaziyatı olarak biraz ihmal eder gibi oluyoruz. Bu tarihlerdeki nok- tai nazarlarımız, asgari Sakarya Muharebesi- nin hitamına kadar bir tarih ile tahdidedilmek lâzımgelir. Arkadaşlar bu tarihten daha sonra- ya da teşmil edörlerse, vatan meseleleriyle mukayyedolduğu için bu suretle daha biraz teşmiline şahsım itibariyle muhalif bulunmam. Sakaryayı kabul etmezlerse daha ondan sonra- ki tarihler kabul edilebilir. İkinci nokta, Mü- dafaa Cemiyetleri deniyor. Malûmuâliniz vaka- yiden uzaklaştıkça hükkâm dahi hükümlerini elerindeki kanunların kelimeleri, cümleleri ve terkiplerine göre verirler. Yalnız Müdafaa Ce- miyetleri kaydı kalırsa bunun için hâkim bir de hukuk kelimesini uydurur. Müdafaa hu- kuk olur. Ve Müdafai Hukuk Cemiyetleri der ve bu isimden gayri her türlü müdafaa cemiyetlerinin, aynı maksada hizmet etmiş olan teşekküllerin, taazzuvarın. cemiyetlerin her hangi biri olursa olsun huzuru kanunda cürüm olarak addeder ve onları kanunlara göre mah- kemelerde bütün netayiciyle hükme sürükler. Bundan mütevellit mahaziri dahi bu uğurda ça- lışmış olan arkadaşlarımızın üstikbaldeki ha- yatlarını ve hattâ evlâtlarının ve vereselerinin hayatlarını bu mahzurdan kurtarmak için bu- raya bir kaydın konulması ve bu temin edilme-

diği takdirde maddeden kaldırılması lâzımdır. Bendeniz teklifimde bu noktaları tamamen arz ettim zannediyorum. Teklifimi okuduğum za- man bu mütalâaya cevap vermiş bir şeyi arz etmiş olacağım. Sonra efendim. «Müdafaa Cemi- yetlerinin» Burası çok şayanı dikkattir, «Mü- dafaa rüesası ve âzası» deniyor. Öyle zevat vardır ki, Müdafaa Cemiyetinde âza da de- ğildir, reisde değildir. Fakat mansup, yahut para ile çalışmış bir memurdur. Otuz lira aylık al- mıştır, bu mansup değildir, kâtiptir. Bir gün gelir aradan on beş sene geçer. Bir kâğıdı bir Müdafai Milliye Cemiyetine ve yahut bir Ku- vayı Milliye kumandanının emriyle şu livadan bir kazaya götürdüğünden dolayı o adamın bir düşmanı mahkemeye müracaat eder, ve onu yakalarlar. «Reis değilsin, âza değilsin, mansup değilsin, gel bakalım efendi» derler. Bi- naenaleyh bu ihtiyacı tatmin edecek kelimeleri kooydum zannedirim. Bu dahi noksan ise bu maksadı temin maksadiyle muhterem arkadaş- larım bu kelimeyi ikmal etsinler. (Okuyunuz sesleri). Müsaade buyurursanız en nihayette okuyacağım.

Sonra efendim! Cürüm meselesi bendenizi en çok mütehassis eden bir meseledir. Belki kuyudu hukukiye, belki kitapların kuyudu ve belki müdevvenatı ilmiye buna cürüm der. Yal- nız bu harekâtın intacettiği bir hattı istihlâs ile ikinci devrei içtimaiyesini burada teşkil eden Meclis o Harekâtı Milliye'ye hiçbir vakit cürüm diyemez ve hiçbir vakit hiçbir hareketin affı mevzuubahis değildir. Yalnız olsa olsa her hangi bir hâkimin o nazariyatı hukukiye- nin her hangi bir kelimesinden dolayı bunu cürüm addedeceği vaziyetten kurtarmak için burada bir ifade kullanmak lâzımdır. Fakat bunun hakkında bir kanun yaparken hiçbir va- kit bu kanunda af kelimesini kullanamayız. Af cürümler, katiller ve emsali olan fenalıklar için yapılır. Müdafaa vatan için yapılmış olan ha- reket hiçbir vakit cürüm değildir ve bu hare- ketin zadesi olarak toplanmış olan bir Mec- lis o harekti burada bir cürüm, bir katil diye telâkki ve vasfedip de onun neticei hükmiyesi olarak burada bir Af Kanununu yapamayız. Binaenaleyh bendenizce teklifimde arz ettiğim veçhile neticei hükmü şu ve şu zevatın şu ve şu şerait altında yaptıkları şu ve bu hareket

hiçbir vakit cürüm addolunamaz demek lâzımdır. Sonra af meselesinden bahseden arkadaşlarımız oldu. Bendeniz de taraftarım. Bir affı umumi meselesinin mevzu bahsolması hakikaten bugün vâridolan bir vaziyettir. Fakat yalnız deminden beri arz ettiğim gibi bugünkü vaziyeti getirmiş ve bu dâvayı kurtarmış ve memleketi halâsa getirmiş olan bir meselenin huzuru kanunda cürüm olamayacağını bildirmek için yapılan kanunda şu veya bu maksatla cürüm ika etmiş, katil yapmış veyahut her hangi suretle hapse mahkûm olmuş bir zatın, bir adamın, bir zümrenin o cürümlerden affı veya tenzihi maksadı bu kanunda yer bulamaz, yazılamaz, onun yeri başkadır, onun için ayrı bir teklifi kanuni yapılmalıdır ve o noktayı ayrıca halletmelidir.

VEHBİ B. (Karesi) — Bilhassa düşmanla teşriki mesai edenlerle beraber.

RECEB B. (Devamla) — Sonra hukuku şahsiye meselesi hakkında söz söylemeye hacet yok. Çok Muhterem arkadaşlarım, bütün fikirlerini söylediler. Bendeniz de aynı fikirdeyim. Hukuku şahsiye dünyanın en muhterem haklarından birisidir. Fakat bir milletin ve o millete mer'â olan bir vatanın menafii mevzu bahsolduğu zaman hukuku şahsiyeyi dünyada hiçbir millet düşünmemiştir veyahut düşünmüş ise hiçbir zaman muvaffak olamamıştır. Yalnız bir nokta vardır. O da milletin menafii aliyesini istihdafen vukubulan harekâta hukuku şahsiyeyi nazarı itibara almak ise doğrudur. Yoksa her hangi bir vesile ve münasebet ile âharın hukukuna taarruz etmiş olanlar varsa onlar hakkında takibat yapılmak lâzımdır. Ama bu hususu temin edecek usul ve şerait nedir? Bendeniz bu hususu temin ve tatmin edecek usul ve şeraiti irâe hususunda aczitam içindeyim. Sahibi meleke olan rüfekayı muhteremem vardır. Bunu temin edecek olan şekli teklif ederler. Bendeniz kabul sadedinde bir rey verebilirim. Yalnız Muhterem arkadaşım Vehbi Beyefendi elde malikuz varsa bedeli verilebilir buyurdular. Muhterem Avni Beyefendi başka bir çare bulunabilir buyurdular. Bendeniz de aynı fikirdeyim. Her hangi bir şekilde bu fikir tatmin edilmelidir. Yalnız müşkül zamanlarda hukuku şahsiyeye ve dünyanın bütün hukukuna tecavüz etmedikçe menafii âliyei vatani is-

tihsal sadedinde hiçbir şey düşünmiyerek yalnız o âli neticeyi istihsal için hareket edenlerin şu veya bu şahsa, şu veya bu maksatla taarruz etmiştir diye onları hapse atarsak hiçbir vakit memleketin menafine muvafık hareket etmiş olmayız. Yalnız şahsi menfaatleri için nâharları mutazarrır edenler için ayrı bir ahkâm bulunmalı ve ikonulmalıdır. Sonra Muhterem arkadaşım bendeniz bu takririmi hazırlarken ve dinlerken bendenizi de ikaz sadedinde gayet güzel bir şey buyurdular. Buradaki tecavüze karşı hareket olursa o vakit cürüm olmasın buyurdular. Hakikaten doğrudur. Tecavüz mutlakmış gibi behemehal o anda bir tecavüz lâzım imiş gibi anlaşılıyor. Bir hâkim bunu anlayabilir. Bütün vatana vukubulmuş umumi tecavüz şeklinde izah edecek bir kelime lâzımdır. Bütün mâruzatımı izah etmiş olduğumu zannediyorum. Takririmi, tadilnamemi okuyorum. Tabii Riyasete takdim edeceğim.

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilitibar Sakarya muharebesinin hitamına kadar her hangi bir nam altında teşekkül ederek vatanın müdafaası maksadına hizmet eden Müdafaa cemiyetleri rüesa ve âzası ve mensubini ile mezkûr cemiyetler emrinde ve refakatinde çalışanlar ve Kuvayı Milliye kumandanlarıyla maiyetleri tarafından düşmanın veya düşman âmaline hâdim eşhasın tecavüzüne karşı emri müdafaayı ve istihsalı vatan gayesini temin ve istihsal zımında vukubulmuş olan her nevi hareket cürüm addedilmez.

İSMAIL KEMAL B. (Çorum) — Mudanya mütarekesine kadar desek nasıl olur?

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Müsaade ederseniz buradan arz edeyim.

REİS — Kürsiye buyurun!

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Bendenize takaddüm eden arkadaşlar bütün maksadı gayet güzel izah ettiler. Binaenaleyh dermeyen olunan mütalâaya ve bilhassa Karesi Mebusu Vehbi Bey arkadaşımızın etkâr ve mütalâatına iştirak ediyorum. Dünkü istiklâl kahramanlarının hâtıratını şu vesile ile bu kürsüden tâziz ve tebci ettiğimi söylemek isterim. Onlar pek mühim hizmet etmişlerdir ve onların hizmetini şüphesiz tarih kayıt ve takdir ederken Türkiye Büyük Millet Meclisinin selefi âlisi olan Meclisi Âli dahi bu zevat hakkında gösterdiği kadirşinas-

lığı bu Meclisin de göstereceğine sureti katiyede eminim. Bu emniye ile Meclisi Âlinizin bu kahramanlar hakkında geniş bir fikirle karar vermesini rica ediyorum. Bendenizce takririn Adliye Encümenine gitmesine lüzum yoktur. Burada intihabedeceğimiz her hangi bir takrir üzerine kararımızı verebiliriz. Fakat Adliye Encümenine gitmeye lüzum görüldüğü takdirde encümenenden istirham ederim, düne ait şeraiti havatıvevi ve onların bütün yoksulluk içerisinde gördükleri mebrur hidematı vatanıyeyi nazarı dikkate alarak ona göre kararlarını versinler. Buna intizar ediyoruz.

MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendiler benden evvel söz söyleyen arkadaşlarımm noktai nazarına iştirak ederim. Yalnız meselenin diğger bir cihetten tetkiki de icabettmektedir. Kanunun sarahaten zikrettiği mevadda göre müdafaa cemiyetleri âza ve rüesasiyle Kuvayı Milliye kumandan ve maiyetlerinin müdafaaı vatan uğrunda yapmış oldukları cürümlerden affı meselesi mevzuubahistir. Fakat bu kanunu tatbikat sahasında düşündüğümüz zaman göreceğiz ki, efendiler; gayrikabili tatbik bir şekilde hâkime verilmiş olacaktır. Bendeniz Balıkesir ve Saruhan livaları dâhilinde bu harekâtın başladığı zamanda aralarında yaşadığım zaman bütün Balıkesir ahalisinin, bütün Saruhan ahalisinin Kuvayı Milliyeve iştirak ederek Anzavur'a ve düşman cehnesine doğru gittiklerini gördüm. Binaenaleyh bunlar ne Kuvayı Milliye mensubudur, ne de bir şeydir, Balıkesir halkıdır, Saruhan halkıdır. Binaenaleyh gerek Meclisi Âlide cerevan eden müzakerelerden ve gerek hatiplerin söylediği sözlerden anlıyorum ki, bugün için mevzuubahsolan mesele bir affı umumi meselesidir.

Efendiler, bu kanunla mutlak olan hiçbir şey yapmış olmuyoruz. Mesele ne olacaktır? On adam, virmi adam cürüm yaptıkları için hapse tıkalacaktır. Müddeiumuminin karşısında mahkeme karşısında bunlar, bu cürümü müdafaaı vatan maksadiyle yaptıklarını söyleyeceklerdir. Binaenaleyh hiçbir kimse lâalattayin kurtulmuş değildir ve Receb Bey arkadaşımızın buyurdıkları gibi mücrim addolunmuş değillerdir. Hepsi mücrimdirler; tâ ki kendilerinin bir mahkemede beraetlerini temin edinceye kadar. Binaenaleyh bütün Saruhan, bütün Balıkesir ahalisi

bu kanun nazarında mücrimdir. Şu halde bunun içinden çıkılmaz. Yapılacak iş muayyen-dir. Memlekete silâhlariyle fenalık eden, lâalattayin her emre itaat ederek gelip memleketin içinde hanumanlar söndürenler, din kardeşlerimizi, millettaşlarımızı pek caniyane katledenler bugün kabul ettiğimiz sulh ile doğrudan doğruya affedilirken biz yalnız Kuvayı Milliye rüesasını şu cihetle, şu suretle istisna edecek olursak tam mânasiyle adilâne bir karar vermiş olamayız.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Memlekete ihanet eden niğehbancaları yalnız taretmekle iktifa ediyoruz.

MUSTAFA NECATİ B. (Devamla) — Düşmanlarla beraber ihanet eden birçok insanlardan vüzzelli tanesini mücrim addederek diğerlerini affettiğiniz takdirde bütün dindaşlarımızı ve kardeşlerimizi mahkemeve tevdi ederek hapisanelerde cürütmeye hiçbir vakit viedanımız razı olmaz. Onun için efendiler, bu maddei kanuniyeyi şu şekilde, bu şekilde diye tadil etmeye lüzum yoktur. Zamanı hale kadar menafii memleket noktai nazarından ika edilen cürümler muafıtır demelidir. Aksi takdirde bunun içinden çıkılmaz. Bunun içinden çıkılmak ihtimali yoktur.

SÜKRÜ B. (Bolu) — Cürüm yoktur. Memleketi kurtarmak cürüm olur mu?

MUSTAFA NECATİ B. (Devamla) — Müdafaaı vatan emeliyle, düşmanlarla beraber harb ederken kendi şahsi menfaatleri ve kendi zevkleri için de hiyanet etmiş adamlar vardır. Bunları tefrik etmek müşküldür. Öyle adamlar vardır ki bir memleket halkını doğramıştır. Efendiler! Bunlar da vardır. Binaenaleyh şu vardır, bu vardır. Meseleyi daha soğukkanlılıkla daha iyi tetkik edelim. Göreceksiniz ki, bu kanun arzu edilen şekilde çıkmıyacaktır. Adliye Encümenine gitse de, her hangi şekilde vazılsa da bu kanun arzu ettiğimiz şekilde müdafaaı vatan için çalısanları affetmiş olmaz. Meselâ bir misal arz edevim : Bir kaymakam ifayı vazife ediyor. Ne Müdafaaı Hukuk Reysidir, ne âzasıdır! Fakat adam doğrudan doğruya silâhını almış, çalışmıştır. Binaenaleyh bu maddenin içine şu girer, şu girmez dediğimiz zaman hakikaten müşkül vaziyete düşeriz. İsteddiğimiz şekli ifade edecek bir vaziyette bu maddeyi yazamayız. Bugün yapıla-

cak şey affı umumidir. Memleketin bugün için bu affı yapmaya ihtiyacı var mıdır, yok mudur? Bu af lâzım mıdır, değil midir? Efendiler! Bendeniz iki sene İstiklâl Mahkemesi Riyasetinde bulunmuş bir arkadaşınız sıfatıyla söyleyebilirim ki, selâmeti memleket namına doğrudan doğruya haklarında hüküm vermiş olduğumuz adamlar içinde affettirdiğiniz kimseler bile bugün mahkûmdur. Firar yüzünden binlerce kardeşimiz bugün mevkuttur. Bunları idam etmekten çekinmişizdir ve selâmeti memleket namına hayatlarını affetmişizdir. Efendiler! Bunlar hapsanede yatarken sizlere silâh atan bu vaziyet karşısında bütün memleketin vaziyetini düşünerek tam mânasiyle şümulü bir affı umumi yapmak mecburiyeti vardır. Yalnız bu af meselesi mevzu bahsolduğu zaman Hükümetin de burada vaziyeti mevcuttur. Bütün memleketin vaziyeti karşısında böyle bir affa lüzum var mı, yok mu? Varsa şimdiye kadar neden teklif edilmemiştir? Hükümetin bize izah etmesi içabeder. Binaenaleyh meseleyi bu kanundan çıkararak memleketin umumi hayatını umumi bir surette düşünmek ve affı umumi meselesini düşünerek buna karar vermek lâzımdır. Sonra efendiler! Bu maddeye ne suretle sokarsanız sokunuz; şu vârittir ki, memleket düşman istilâsında bulunduğu zaman birçok kardeşlerimiz silâhlarını almışlar, çalışmışlardır. Bizim kuvayı muntazamamız olduğu zamandan sonra bunlar tâ memleketi kurtarıncaya kadar ifayı vazife etmişlerdir. Binaenaleyh bunlar bu kanuna girmemiştir. Sonra bu kanunun içine sokulmıyacak adamlar da mevcuttur ki, biz düşmanlarla muharebe ederken bunlar memleketi bırakıp kaçmışlardır ve bunların vaziyeti de bu kanunla anlaşılmamıştır. Onun için bendenizce verilecek karar şundan ibaret olmalıdır. Gayet açık bir surette anlaşmalıyız ki, bu kanun her hangi şekilde tadil edilirse edilsin bugün memleketin istediği şekilde Meclise gelinecektir. Demin arz ettiğim veçhile İstiklâl mahkemelerinin kararları mevcuttur. Bu kararların artık affedilmek zamanı gelmiştir. Onun içindir ki, selâmeti memlekete o eşhasın hayatı hürriyetine taallük eden bu meselede rica ederim, biraz şümulü davranalım ve bu meseleyi affı umumi ile alâkadar ederek ona göre muhakememizi, mütalâatımızı dermeyan edelim. (Pek doğru sesleri)

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Derdesti müzakere olan kanunda arkadaşlarımızın dermeyan buyurdukları mütalâat hakikaten kıymettardır. Encümen ve Heyeti Celilenizce de her cihetçe nazarı dikkate alınmaya lâyıktır. Evvel beevvel Urfa Mebusu Muhteremî Şeyh Saffet Efendi Hazretlerinin mütalâaları vardır. Buyuruyorlar ki, arazi de dâhil olmalıdır. Buradaki maddede ceraim affolunuyor. Halbuki efendi hazretlerinin fikirlerine göre tabii Fransızlarla yapılan mukavele üzerine Meclisi Âliniz tarafından kabul olunan kanunda olduğu gibi muayyen olan Harekâtı Milliyenin cereyan ettiği esnada irtikâbolunan ceraime, aleltilak bilûmum ceraime teşmili! Bu şayanı dikkat bir mütalâadır. Bu cihetin alelfevr Heyeti Celilenizde halli lâzımgelirse daha evvel bu mazbatanın encümence tezekkür edilerek Heyeti Celilenize arzı muvafık olduğundan bendeniz evvel beevvel bu ciheti tezekkür etmek üzere Şeyh Saffet Efendinin mâruzatını encümen havale buyurmanızı teklif ediyorum. Arazi meselesi şayanı dikkattir. Badehu efendiler arkadaşlarımızın hemen hepsinin ve Müdafaai Milliye Vekili Paşa Hazretlerinin dahi dermeyan buyurdukları üzere bir tarih meselesi mevcuttur. Bu da filhakika Karesi Mebusu Muhteremî Vehbi Beyin buyurdukları üzere son dakikaya kadar yani Mudanya Mütarekesine kadar memleketimizin düşman istilâsından henüz kurtulduğu bir hengâhede veyahut düşman ordusunun memleketimizi terkine kadar mücadelât devam etmiştir. Binaenaleyh hakikaten mesele vârittir. O halde encümeniniz Heyeti Celilede tecelli eden noktai nazara tevfikân meseleinin Mudanya Mütarekesine kadar cereyan eden bilûmum harekâtın, bilûmum irtikâbedilen ceraimin affını nazarı itibara (Ceraim değil sesleri) müsaade buyurun! Nazarı itibara almak üzere... Bu cihetleri de derpiş edecektir. Bu ciheti de encümen esas itibariyle kabul edecektir. Sonra efendiler hakikaten hukuku şahsiye meselesi vardır. Arkadaşlarımızın dermeyan buyurdukları daha bâzı mütalâat da vardır. Meselâ Bozok Mebusu Avni Beyin bu baptaki mütalâası vârittir. O da hukuku şahsiye meselesidir. İlk defa hini müzakeresinde Müdafaai Milliye Vekili Paşa Hazretleri de davet edildi. Maliye Vekili Beyefendi de davet edildi. Maliye Vekili Beyefendi - hatırımda kaldığına göre - biz bu bapta mevcudolan, musaddak olan, ve ordunun işesine

mütedair olan bilûmum Kuvayı Milliye mensupları tarafından verilen mazbataların bedelâtını tesviye etmekteyiz dediler. Binaenaleyh kendilerinin de bu husustaki kanaatleri hukuku şahsiyenin lüzumu mâsuniyeti merkezinde idi. Şimdi Heyeti Celilede tebellür ve tecelli eden noktai nazar üzerine bu cihetleri de tetkik ederek gayrikabili af olan ve eşhasa mütedair bulunan hukuku şahsiyeyi, müdafaai vatan maksadiyle yapılmış olan efalden mütevellit hukuku şahsiyeyi meselâ Bozok Mebusu Avni Beyin de vaziyeti gibi vaziyetleri de tetkik ederek bu meseleyi Heyeti Celilenize arz etmek muvafıktır. Onun için tekrar bu ciheti arz ediyorum; muhtacı teemmüldür. Yalnız efendiler bir nokta vardır ki, bu hususta sarıh ve vâzih bir noktai nazar dermeyan etmeğimiz icabediyor; arkadaşlarımızın bâzıları tarafından dermeyan edilen bu nokta ve mütalâa düşmanın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafa ve istihlâs gayesini temin ve istihsal zımında ika edilmiş olan efale mütedairdir. Encümenimizde bu mesele uzun uzadıya tetkik ve tezekkür olunmuştur. Efendiler! Bâzi ahval vardır ki, harekâtı milliyenin hini cereyanında vukua geldiği halde salâmeti vatanı temin etmek mefkûrei âliyesiyle münasebattar değildir. Tamamiyle cürüm halindedir. Zannederim ki, Heyeti Celilenizi terkibeden âzayı kiram bu gibi efallin Harekâtı Milliyenin namı mübecceli altında saklanarak yapıldığına kaanidir. Bu nam altında saklanarak irtikâbı cürmetmiş olanları bilenler vardır. Encümenimiz bu ciheti nazarı itibara almıştır. Ama diyeceksiniz ki ve arkadaşlarımızdan birisi tarafından denilmiştir ki; peki; ama bu nasıl tefrik edilecektir? Efendiler! Bu mesele gayet basittir. Memleketimizin bir müddeiumumi teşkilâtı vardır.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Ona kaldık mı yandık...

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Yandıkça?

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Bundan bahsetme, hepsini biliyoruz.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendiler müddeiumumilik teşkilâtımız hakkında her türlü hissiyattan tecerrüdederek, hissiyattan âri olarak söylüyorum, yani hissiyatınızı gıcıkla-maktan âri olarak söylüyorum ki, bu memlekette cidden vazife şinas, cidden iyi yetişmiş, cid-

den kıymetli ve her türlü uğradıkları zorluklara rağmen vazifelerini hüsnü suretle ve şerefiyle ifa eden kıymetli ve güzide müddeiumumilerimiz vardır. Efendiler! Pek çok ve yakından faaliyetlerini gördüğüm, memleketin hakikaten kıymetli, güzide evlâtları olan müddeiumumilerimize memleketimizin bütün umuru hukukiyesi mevdu olduğundan Meclisi Âlinizin safakı muallâsı altında bu memleketin en güzide heyeti adliyesi olan kıymetli müddeiumumilerinden şüphe edecek olursak o vakit işlere hitam vermek lâzımgelir. (Gürültüler)

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Şüphe değil, ıslah edelim.

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Efendiler rica ederim mesele esaslıdır. Benim şüphe demekten maksadım vaziyeti ahlâkiyeleri noktasında değil; irfanları, zekâları, ve kavaninden istinbatı maani ederek vâzın kanunun maksadındaki bütün şümulü idrak ederek hal ve vaziyete mutabık kararlar ittihaz edeceklerine ve bu kandan Heyeti Celilenizin maksudu olan bütün mâaniyi idrak ederek siyanet ve vikâyesini arzu ettiğiniz bütün hukuku müddeiumumi teşkilâtımızın temin edeceğine bende kanaati kâmile vardır.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Akşamın dâvası mevcutken bende yoktur.

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Efe-dim Akşamın dâvasıyla bir memleketin müddeiumumi teşkilâtı gibi adliye ve kanunun ittikâ ettiği bir Heyeti Muhtereme hakkında tereddütte bulunmak katiyen doğru değildir.

RASİH Ef. (Antalya) — Bu mesele mevzu bahis değil Feridun Fikri Bey!...

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Akşamın dâvası varken ben inanmam...

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendiler! Mesele hissiyat değil, fiiliyat meselesidir. Kanun yapıldığı zaman bu tâbirleri koymaya mecburuz. Eğer bu tâbirleri koymazsak vicdan hâd şekli tereddütte kalır. Derler ki, memlekette bütün ef'al affedilmiştir. Nasıl olur? O zaman mutlak ve tam mânasında bunun içine onu kaydetmiş oluruz. Binaenaleyh efendiler! Düşmanın tecavüzüne karşı vatanın emrû müdafa ve istihlâsı yolunda ika edilen ef'al... demek lüzumu mevcuttur. Bendeniz kanaati vicdaniye ve noktai nazarımı arz ediyorum. Heyeti Aliyeniz müna-

sip görmezse fikir ve mütalâalarını dermeyan etmeye salâhiyettardır. Eğer biz bu noktai nazarı dermeyan etmezsek Heyeti Celilenize karşı vazifemizi yapmamış oluruz ve burada bu mahzur mevcuttur, mevcut değildir diyerek, bunu Heyeti Celilenize kabul ettirerek bunun mesuliyeti mâneviyesini kabul edecek zevatı kiramanın noktai nazarına karşı diyeceğimiz yoktur. Yalnız biz kendi noktai nazarımızı söylemekle mükellefiz.

Efendiler! Recep Beyefendinin mütalâai muhteremelerine, maksadı âlilerine bütün samimiyetimle iştirak ederim. Hakikaten bu vatani kurtarmış ve bu milleti felâkettten siyanet eylemiş olan kahramanların efalini cürüm ad detinek mutasavver ve müntehayyel değildir. Fakat efendiler! Birtakım efal vardır ki; Devletin, memleketin kavanini mevcudesine nazaran bizim hissiyatımız ve noktai nazarımız ne olursa olsun kanunun eşkâli altında cürüm mahiyetindedir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Hayır; hayır.. (Değil sesleri)

FERİDUN FİKRİ B. (Devamla) — Efendiler, (değildir) demek ifadei hissiyedir. (Gürültüler ve değildir sesleri) Ve Heyeti Celilenizin ifadei hukukiye ile meşgul olması lâzımgelir. Efendiler, buna itiraz eden zevatı kirama sorarım : Biz bu kanuna rey vermezsek hangi Adliye Vekili bulursunuz ki; müddei-umumilere emir versin de hapisenelerde şu, şu fiilleri yapanları çıkarın desin, hiçbir Adliye Vekili böyle bir emir veremez, müddei-umumilere tarifati kanuniye dairesinde birtakım efal mevcut iken bunları hapisaneden çıkarınız diyecek Türkiye'de hukuk mensubu olarak hiçbir Adliye Vekili bulamazsınız. Efendiler! Onun için yapılmış birtakım efal mevcuttur. Hapisaneye girmişlerdir, haklarında takibatı kanuniye vardır. Biz o fiillere cürüm demek - ben de demiyorum, hiçbirimiz demiyoruz. Fakat dememek - kanunun şümulüne dâhil olamaz. Şimdi efendiler! Necati Beyin yürüttüğü mütalâaya geliyorum. Bu mütalâa da şudur : Buyuruyorlar ki; affı umumi meselesi derpiş edilmelidir. Efendiler! Heyeti Celilenizin ruznamesinde affı umumiye mütedair olarak dört, beş tane kanun var. Meselâ : Geçen gün Adliye ve Müdafaai Milliye encü-

menleri üç, dört içtimalarını tahsis ederek memlekette belki ellibin ailenin mukadderatını alâkadar eden birtakım firari veya bakaya ve saire hakkında bir lâyihai kanuniye tanzim etmiş ve Heyeti Celilenize müsaraaaten arz etmiştir. Ruznamenizde mevcuttur. Bunlar halolunacaktır ve bundan başka affa mütedair daha birtakım lâyihalar vardır. Sonra efendiler! Bozok Mebusu Muhteremi Hamdi Beyin teklifi üzerine encümenimiz Heyeti Celileden havale buyurulacak takrirlerle beraber affı umumi meselesinin bütün safahatını tetkik edecek ve İstiklâl mahkemeleri tarafından sâdır olan bâzı kararların af meselesinin her hangi bir cihetini tetkik ve teemmül etmek üzere gerek Necati Beyefendinin, gerek İstiklâl Mahkemesi Riyasetinde buluşmuş olan refikimiz Konya Mebusu Refik Beyefendinin tekliflerini tetkik ve müzakere ederek Heyeti Celilenizin bütün af hususunu ihtiva edecek siyasetin bütün safahatını meydana koyarak ve şimdi Heyeti Celilenize müzakere edilmekte olan lâyihai kanuniyelerin noksan kalan af maddelerini, tanzim ve Heyeti Aliyenizin memleketimize sulh ve sükûn getirmek, memlekette büyük bir fırtınadan sonra sulh ve sükûn ve huzuru temin etmek mefkûrei âliyesini bütün şümul ve kuvvetiyle tesis edecek teklifatı kanuniyesini Heyeti Aliyenize arz edecektir. Binaenaleyh efendiler! Encümen namına mâruzatım takrirlerin heyeti mecmuasının - tetkik edilmek üzere - encümenimize havalesini teklif etmekten ibarettir.

REİS — Efendim, kifayeti müzakere tekri-ri vardır. Müsaadenizle onu Heyeti Aliyenize arz edeceğim.

VEHBİ B. (Karesi). — Reis Beyefendi bir sual soracağım.

REİS — Soracağınız sual mevzu dâhilinde değilse söz veremem.

VEHBİ B. (Karesi) — Soracağım sual, tamamen sadet dâhilinde ve bilerek soracağım.

REİS — Feridun Fikri Beyefendi, Vehbi Beyefendi encümenenden bir sual sormak istiyorlar.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Buyurunuz efendim.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim, memlekette mevcut muntazam bir Hükümet zamanında ika edilmiş ceraim üzerine mi beyanı mütalâa

buyurdular, yoksa münderis Hükümeti indirase sevk etmek ve diğerini kurtarmak için yapılmış hareketler esnasındaki hareketler mi mevzuubahsediliyor? Her iki noktayı zatiâllerinden soruyorum. Yani bu mütalâa hangi zihniyetle yürütülüyor?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Öyle bir zihniyet ve fikir mevcut değildir. Ortada basit bir şey vardır. Devlet mevcudolduğuna nazaran... (Hiç yoktur sesleri) Müsaade buyurunuz efendiler. «Hiç yoktur» ifadei hissiyedir. İfadei hukukiye, mahkemeye girdi mi orada mahkeme tarafından karar ittihaz edilmesi için daima Devletin mevcudolduğu farz olunarak o zaman zarfındaki efal kavanini mevcudeye göre rüyet edilir. Binaenaleyh o müddet zarfında, tavsifatı kanuniye dairesinde yapılmış olan efal - maateessüf ifade edecek tâbir bulamıyorum - bu kanunun şümü ve tesirine tâbi kalır. Ve sizin kasdettiğiniz maksat hâsıl olmaz. Yani siz, böyle bir ifadei hissiye ile hareket buyuracak olursanız, kurtaracağınız adamları, hiçbir adliye, takibat-tan hariç tutamaz. Bu kanuna lüzum vardır ve elyevm tahtı muhakamede ve hapsanelerde bulunan birçok kişinin vaziyeti de, buna şahidi âdildir.

ŞÜKRÜ B. (Bolu) — Efal ve harekâtı müeyyit demiyoruz.

REİS — Efendim Feridun Fikri Beyin mütalâası malûmuâilileri olmuştur. Bu ifadei kanuniyedir, diyor; mütalâam demiyor? Zannedirim ki ortada bir mesele yoktur.

RECEB B. (Kütahya) — İfadei kanuniye olarak burada Harekâtı Millîye esnasındaki efal cürüm telâkki ediliyor, halbuki o gibi efal sahiplerine cürüm isnadedemeyiz, hakkımız yoktur.

REİS — Efendim! O gibi efale cürüm denilmiyor. Fakat ifadei kanuniye izan ediliyor; mücrim denilmiyor. Kifayeti müzakere hakkında bir takrir daha vardır. Onu Heyeti Muhteremenize arz edeceğim.

AHMED REMZİ B. (Gazianteb) — Müzakere-nin kifayeti aleyhinde söyleyeceğim.

MAZHAR MÜFİD B. (Aydm) — Nizamnamei Dahilinin (65) nei mâdresi musarrahtır.

Encümen Mazbata Muhariri, talebettiği zaman encümene bilâmüzakere itası lâbüttür. Neyi müzakere ediyorsunuz? Encümene havalesi lâbüttür. Müzakereye mahal yoktur.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Bu takrirlerin müstacelen encümeninize havelesini istirham ve teklif ediyorum.

REİS — Efendim Heyeti Muhteremeniz, demin bu mesele mevzuubahsolduğu zaman, bu takrirlerin encümene havalesine, muvafakat göstermekle beraber, yine encümen Mazbata Muhariri Beyin muvafakatiyle meselenin ehemmiyetle müzakerenin devamını kabul ettiniz. Ben de, Heyeti Umumiyenin bu kararı üzerine müzakereyi temadi ettirdim ve müzakerenin devam etmesi bundan tevellüdetmiştir. Şimdi ikinci bir kifayeti müzakere takriri de vardır. Tabii o takriri Heyeti Aliyenize arz edeceğiz.

AHMED REMZİ B. (Gazianteb) — Efendim kifayeti müzakereyi reye koymak, encümene giden meselenin şekli sahibolduğu takdirde vârittir. Fakat malûmuâliniz, noktai nazarlar tehâlüf etti. Elde tesbit edilen bir şekil yoktur. Kanun, esas itibariyle büsbütün değişecektir. Binaenaleyh, şimdi müzakerenin kifayeti reye konulursa şu halde yalnız takrirler, nazarı dikkate alınacak ve encümenin getirdiği formülü kabul etmek mecburiyetinde kalacağız. (Hayır sesleri) Binaenaleyh müzakere kâfi değildir.

REİS — Efendim Beyefendinin mütalâaları doğru değil, Malûmu ihsanınız, takrirleri encümene gitmekle beraber serd edilecek mütalâa yarınki zabıtlarda muharrer bulunacaktır. Zabıtlarda nazarı dikkate alınacaktır. Heyeti Muhteremenin deminki kararı bunu ihsas ediyordu. Takrirlerin haricinde de encümen, mütalâatını dermeyer ediyor. Encümen, yarın bugünkü müzakereden mülhem olan efkâr ve takrirlerde mündemiç bulunan fikir ve mütalâaları, kendi tetkikatı ile tevhid edecek maddeyi getirecektir zannedirim. Bunda düşünecek bir şey kalmıyor. (Gürültüler)

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Müsaade buyurunuz!

REİS — Söz vermiyorum, rica ederim Ali Rıza Bey! İstirham ediyorum. Efendim! Kifayeti müzakere takririni reviyâlinize koyuyorum.

Riyaseti Celileye

Müzakere kâfidir. Vehbi Beyin takririnin reye konulmasını teklif eyleriz.

Bolu	Lâzistan
Mehmed	Ahmed Fuad
	Lâzistan
	Ali

REİS — Efendim bu takriri kabul edenler lütfen ellerini kaldırsınlar. Kabul edilmiştir. Şimdi tadil takrirleri okunacak efendim.

MEHMED VEHBİ B. (Karesi) — Alelülak olacak olursa geçen gün Dahiliye Encümenine de tevdi olunan takrirler...

VEHBİ B. (Karesi) — Alelülak mı tevdi edilecek? Takrirler okunmadı ve takrirlerin hangisi nazarı dikkate alındı, hangisi alınmadı belli olmadı. Mazbata Muharriri Bey, eğer sahibi keramet ve oradaki takrirlerin münderecatına vâkif ise söylesinler, biz de anlıyalım. Mealini kimse bilmiyor. Binaenaleyh okunsun!

REİS — Müsaade buyurunuz takrirleri okuyalım.

Riyaseti Celileye

Affi umumi maddei kanuniyesinin berveği âti tadilini teklif eyleriz :

Madde 1. — 24 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilitibar Lozan Muahedei Sulhiyesinin tarihi imzası olan 24 Temmuz 1339 tarihine kadar Müdafaa cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanlariyle maiyetleri taraflarından düşman veya düşmanın âmaline hâdim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâsı gayesini temin ve istihsal esnasında ika olunan cürümlerle Harekâtı Milliye'nin cereyan eylemiş olduğu arazide ika edilen bilecümle ceraim mürtekipleri hakkında hiyaneti vataniye ve şekavet cürmünden maada hukuku şahsiye baki kalmak üzere affı umumi ilân edilmiştir.

Diyarbakir	Urfa
Ziya Gökalp	Yahya Kemal
Muş	Urfa
İlyas Sâmî	Şeyh Saffet
Malatya	Malatya
Mahmud Nedim	Haci Bedir
Siverek	Karesi
Cudi	Mehmed

Urfa

Fuad

Karesi

Haydar Âdil

Maraş

Tahsin

Muş

Osman Kadri

İsparta

Hafız İbrahim

Elâziz

Mustafa

Kastamonu

Hasan Fehmi

Çorum

Mustafa

Ergani

Vehbi

Mardin

Necib

Malatya

Dr. Hilmi

Dersim

Ahmed Şükrü

Maraş

Hacı Mehmed

Diyarbakir

Zülfi

Elâziz

Hüseyn

Mardin

Devriş

Siird

Halil Hulki

Kozan

Ali Saib

Kastamonu

Veled Çelebi

Antalya

Rasih

Muş

Ali Rıza

Bitlis

Resul

Van

Hakkı

Riyaseti Celileye

Birinci maddede mütareke tarihinden itibaren kuvayı muntazamanın teşekkülü olan 16 Ağustos 1336 tarihine değin kaydı (Otuzyedi nihayetine kadar harb, darb içinde puyan olup müdafaa vatan uğrunda cansiperane çalışmış birçok kimselerin mağduriyetini bâis olacağından) Mudanya Mukavelesine değin kaydını teklif eylerim.

17 . 10 . 1339

Gazianteb

Şahin

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveği âti tadilini teklif eylerim :

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilitibar Sakarya Muharebesinin hitamına kadar her hangi bir nam altında teşekkül ederek vatanın müdafaaı maksadına hizmet eden Müdafaa cemiyetleri rüesa ve âzası mensubini ile mezkûr cemiyetler emrinde ve refakatinde çalışanlar Kuvayı Milliye kumandanlariyle maiyetleri taraflarından düşmanın veya düşman âmaline hâdim eşhasın tecavüzüne karşı emri müdafaaı ve istihlâsı vatan gayesini temin ve

istihsal zımında vukubulmuş olan her nevi hareket cürüm addedilmez.

Kütahya
Receb

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi âti tadilini teklif eylerim :

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 tarihinden bilitibar 1 Teşrinisani 1338 tarihine kadar belediye ve müdafaa cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanlariyle maiyetleri ve milli kuvvetlerle çalışan efrat tarafından düşmanın veya düşman âmaline hâdim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâsı gayesini temin ve istihsal zımında ika edilen efal ve harekât cürüm değildir.

Bundan dolayı haklarında şimdide kadar yapılmış olan takibat ve ikame olunan dâva ref'e-dilecek ve badema hiçbir dâva istima edilmeyecek ve takibat yapılmıyacaktır.

17 Teşrinievvel 1339
Bolu Mebusu
Şükrü

Riyaseti Celileye

Hukuku şahsiye bahsinde ancak zimmette kaldığı sabit olan hukukun takibedilebilmesini Kuvayı Milliye sarf olunmak üzere alınan her nevi esliha, mühimmat, emval ve eşya hakkında dâva kabul edilmemesini temin için ikinci bir madde ilâve olunmak üzere lâyihanın encümene iadesini teklif eylerim.

17 Teşrinievvel 1339
Gazianteb
Ahmed Remzi

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveçhi âti kabulünü teklif eylerim :

21 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilitibar Teşrinievvel 1338 gayesine kadar vatanı müdafaa için teşekkül eden müdafaa cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanlariyle maiyetleri tarafından ika edilen bilcümle ceraim affolunmuştur.

Karesi
Mehmed Vehbi

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin şekli âtide tadilini teklif ederim :

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilitibar kuvayı muntazamai milliye-nin tarihi teşekkülü olan 16 Ağustos 1336 tarihine kadar Müdafaa cemiyetleri rüesa ve âzası ve Kuvayı Milliye kumandanlariyle maiyetleri tarafından düşman veya düşman âmaline hâdim eşhasa karşı selâmeti vatan uğrunda ika edilen cürümden dolayı affı umumî ilân edilmiştir.

Karesi Mebusu
Osman Niyazi

Riyaseti Celileye

1. Sulh mukavelesi ile düşman âmaline hizmet etmiş birçok müerimleri affettiğimiz halde sırf istihlâsı vatan maksadiyle ika edilen cürümlerin 16 Ağustos 1336 tarihine hasrı asla doğru değildir.

2. Cenup havalisinde ve sair yerlerde harekâtı milliye, muaveneten devam etmiş bulduğundan 16 Ağustos 1336 tarihi kifayet etmez.

3. Vatanın istihlâsı gayesiyle mukayyedolduğundan sulh tarihine kadar bu affın teşmili müsibolacağından olveçhile tadilini teklif eylerim.

17 Teşrinievvel 1339
Gazianteb
Ahmed Remzi

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Reis Beyefendi! Malûmuâliniz Nizamnamenin 68 nci maddesinde tadilnamelerin aidoldukları encümenlere havalesini Mazbata Muharriri talebederse havale lâbüttür deniyor. Biz, takrirlerin hepsinin bize havalesini istiyoruz. Okunmasına lüzum yoktur.

REİS — Bir kere okunur.

FERİDUN FİKRÎ B. (Dersim) — Okunuyor ama reye konulacak.

REİS — Efendim! Takrirleri reye koyacağız diye kim dedi, kim iddia etti?

EMİN B. (Tokad) — Zapta geçer.

Riyaseti Celileye

Birinci maddeden (Düşmanın veya düşman âmaline hâdim eşhasın tecavüzüne karşı vatanın emri müdafaa ve istihlâsı gayesini temin ve istihsal zımında) kaydının tayyedilmesini talep ve teklif ederim efendim.

Karesi Mebusu
Ahmed Süreyya

Riyaseti Celileye

Birinci madenin berveği âti tadilini teklif ederim:

Mütareke bidayetinden sulhün akdi olan 24 Temmuz 1339 tarihine kadar vatanın emri müdafaası ve istihlâsı gayesini temin ve istihsale çalışan Müdafaai Hukuk cemiyetleri rüesa ve âzası Kuvayı Milliye kumandanlarıyla maiyetleri efradının ika ettikleri ceraim hukuku şahsiye bâki kalmak şartıyla affedilmişlerdir. 17 . 10 . 1339

Kozan
Ali Saib

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin (16 Ağustos 1336 tarihine kadar) fıkrasından sonra (Memurini mülkiye ve askeriye ile) ibaresinin ilâvesini ve maddenin bu suretle tadilini teklif ederim.

Tekirdağı
Faiik

Riyaseti Celileye

Kuvayı muntazama Birinci İnönü Muharebesinde teşekkül etmiş ise de Adana Cephesi millî kuvvetlerle idare edilmiş olduğundan menihanın lâyıkıyla tesbitine imkân yoktur. Madenin (21 Teşrinievvel 1334 mütareke tarihinden bilitibar) fıkrasından evvel (Hiyaneti vatanıye ceraimi istisna olmak üzere) fıkrasının ilâvesini (Kuvayı muntazamai milliyenin tarihi teşekkülü olan 16 Ağustos 1336 tarihine kadar) fıkrasının yerine de (muahedei sulhiyenin tarihi akdine kadar) fıkrasının kabulünü arz ve teklif eylerim.

İstanbul
Ali Rıza

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin birinci satırındaki (bilitibar) kelimesinden sonraki fıkranın (kadar) tâbirine kadar olan ibaresinin tayy ile yerine (Sakarya Muharebesine kadar) fıkrasının ikamesini teklif ederim.

Denizli
Haydar Rüşdü

Riyaseti Celileye

Muzafferden akdedilen sulhün zekâtı olmak üzere teklif ettiğim Affı Umumi Kanunu Adliye Encümeninde derdesti müzakere olduğun-

dan bu lâyhâi kanuniye ile tevhidten müzakere olunmasını teklif ve rica eylerim.

Bozok

Ahmed Hamdi

Riyaseti Celileye

Birinci maddenin berveği âti tadilini teklif ederim.

Madde 1. — 21 Teşrinievvel 1334 tarihinden itibaren Mudanya Mütarekenamesinin tarihine kadar, vatanın müdafaası ve istihlâsı gayesiy-le vâkı olan efal ve harekât (şekavet ve helki ırz ve sirkat cürümleri müstesna olmak üzere) cürüm addedilmez ve faileri katiyen takip ve muhakeme olunamaz.

Antalya Mebusu
Ahmed Sâki

Riyaseti Celileye

Maddedeki (hukuku şahsiye baki kalmak üzere) kaydının behemehal ipkası ve ancak bu hukukun Hükümetçe deruhde edilmesi için maddei müstakille ilâvesi için kanunun Adliye Encümenine iadesini arz ve teklif ederim.

Zonguldağ
Halil

Riyaseti Celileye

Bu mühim maddenin oldukça mütezağı efkâr ve mütalâat arasında Meclisin içtimaı umumisinde tadil ve tesbiti hatalıdır. Binaenaleyh maddenin encümenine iadesini teklif ederim.

Aydın
Mazhar

Riyaseti Celileye

Vatanın emri müdafaası için her ne nam altında olursa olsun, teşekkül etmiş bilümüm cemiyetlere mensup eşhas ile Kuvayı Milliye namı altında müsellehan memleketi müdafaası eden bütün Kuvayı Milliye kumandanlarının ve maiyetindeki efradının sulhün tarihine kadar her türlü efalden muafiyetini temin edecek şekilde maddei kanuniyenin tadilini teklif ederim.

Bozok
Salih

Riyaseti Celileye

Takrirlerin Adliye Encümeniyle Müdafaai Milliye Encümeninde müştereken müzakeresini teklif eyleriz.

Bolu
Şükrü

Kütahya
Receb

Karesi
Mehmed Vehbi

REİS — Efendim! Dinlediğiniz veçhile umum takrirler az çok madde kanunienin tadilini mutazammındır. Encümen Mazbata Muharriri bu takrirlerin encümenine havalesini talebediyor. Vehbi Bey ve rüfekasının takririnde de maddenin encümenine gitmesi talebediliyor. Yani Adliye ve Müdafaa-i Milliye encümenlerine gönderilmesi teklif ediliyor. (Kabul sesleri) Takrirlerin heyeti umumiyesini müstereken tetkik etmek üzere her iki encümenine gönderilmesini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

REİS — Efendim! Deminki intihabatın neticesini Heyeti Celilenize arz edeceğim. Maliye Vekâleti Vekillîği için reye iştirak eden âzanın adedi 186, bunlardan Ferid Bey (Çorum) 180 rey, Yahya Galib Bey (Kırşehir) iki rey, Ferid Bey (Kütahya) keza iki rey almıştır. İki de müstenkif vardır. Binaenaleyh Ferid Bey (Ço-

rum) 180 reyle intihabedilmiştir. (Allah muvaffak etsin sesleri)

FERİD B. (Çorum) — Liyakatimin çok fevkinde Heyeti Muhteremenin bendenize karşı gösterdiği teveccühe arzı şükran ederim. Teveccühe lâyık olmaya çalışacağımı da arz ederim. (Allah muvaffak etsin sesleri)

REİS — Efendiler müsaadenizle Heyeti Muhteremenize bir şey arz edeceğim. Elimizde matbu bulunan ruznamede görüldüğü üzere, bugün müzakere edilecek 43 madde mevcuttur. Halbuki encümenlerden kaviyyen şayanı müzakere birtakım teklifat geliyor. Öğleden sonra yaptığımız içtima, maalesef bütün ruznamenin süratle intaasına kifayet edemiyor. Birkaç gün hiç olmazsa şu ruzname temizleninceye kadar sabah ve akşam olmak üzere günde iki içtima yapılmasını teklif ediyorum. (Muvafık sesleri) Binaenaleyh yarın saat onda içtima etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakerat; saat : 5,10

İçtimai âti ruznamesi

1. — Zaptı sabık hulâsası
2. — Evrakı varide
3. — Müzakere edilecek mevad
 1. — Posta kanun lâyihası (Encümende)
 2. — İzalei şekavet kanun lâyihası ve Dahiliye ve Adliye encümenleri mazbataları,
 3. — Mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadiyle ika edilen ceraim hakkında kanun lâyihası,
 4. — İstiklâl Harbi mâlûllerinin terfih ve ikdarı hakkındaki kanun ahkâmının 1339 Kânunuevvel gayesine kadar temdidine dair 1/239 numaralı lâyihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası ve mâlûlîni guzatın terfih hakkındaki mezkûr kanunun tefsirine dair 3/36 numaralı tezkere ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası,
 5. — İkinci sınıf ihtiyat zâbitanının terfih hakkında İera Vekilleri Riyasetinin 1/117 numaralı lâyihai kanuniyesiyle Müdafaai Milliye ve Muvazenei Maliye encümenleri mazbatası,
 6. — Mekâtibi askeriye talebesi maâşatına ve ihtiyat zabıt namzetlerine verilecek tahsisata dair 1/230 numaralı lâyihai kanuniye ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası,
 7. — Sülûsani müddeti cezaiyelerini ikmal eden mahkûminin affına ve müebbeden küreğe ve kalebentliğe ve nefye mahkûm bulunanların cezalarının onbeş sene kürek ve kalebentlik ve nefye tahviline dair kanun lâyihası ve Adliye Encümeni mazbatası,
 8. — Afları Hükümetçe talebedilen mütaaddit eşhas hakkında mevрут 2/121 numaralı tezkerele Adliye Encümeni mazbatası,
 9. — Firari ve bakayanın muafiyeti hakkında (2/133) numaralı teklifi kanuni ve Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası,
 10. — Tarik bedeli nadisi Kanununun tadili hakkında (1/42) numaralı lâyihai kanuniye ve Dahiliye ve Nafia encümenleri müşterek mazbatası,
 11. — Kabiyo kanun lâyihası,
 12. — 2 Teşrinisani tarihinin İdi Millî addi hakkındaki teklifler,
 13. — Suiistimalden maznun Binbaşî Lûtfi Efendi hakkındaki İera Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresine Adliye Encümeni mazbatası,
 14. — Birinci Devrede Mebus bulunan Zâbitanın vaziyetleri hakkındaki tezkerelele dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası ve teklifi kanunisi,
 15. — Evkafı mülhaka fazlalarından alınmakta olan malî maktuun ilgasına dair lâyiha ve Şer'îye Encümeni mazbatası,
 16. — Memurîn saire misillû idarei hususiye memurlariyle mazulîn ve mütekaidîn evlâtlarının mektep ücretleri hakkında bir karar ittihasına dair Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin takriri,
 17. — Takdirname ile usulü taltif hakkındaki Kanunun tefsirine ait Müdafaai Milliye Encümeninin üç kıta mazbatası,
 18. — İstiklâl madalyası Kanununa maddeci müzeyyele ilâvesine dair Müdafaai Milliye Encümeni mazbatası,
 19. — Etibbanın hizmeti mecburiyesi hakkındaki lâyihai kanuniye ve Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Encümeni mazbatası,
 20. — Konya ovası iskası hakkındaki lâyiha ve teklifi kanuniye Nafia Encümeni mazbatası,
 21. — Mahkûminin tarik bedelâtı nakdiyesinin teciline dair lâyiha ve teklifi kanuniye Nafia Encümeni mazbatası,
 22. — Yirmidörde münkasem saatin kabulü hakkında Cebelibereket Mebusu Avni Beyin takriri,
 23. — Malmüdürlerinin Vekâletçe tâyini hakkındaki lâyihai kanuniye ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası,
 24. — Elbise bedeli hakkındaki Kanunun tefsirine dair tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası,
 25. — Fransızlar zamanında müsadere edilen mebalîğ hakkındaki tezkere ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası,
 26. — Memurîni mülkiye Tekâüt Kanununun tadiline dair teklif ve Kavanini Maliye Encümeni mazbatası,
 27. — Nizamname ve talimatnameler hakkında Kanunu Esasi Encümeni mazbatası ve Urfa Mebusu Şeyh Saffet Efendinin teklifi kanunisi,
 28. — Kırtasiye muamelâtının tahfifi hakkında Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin takriri,

29. — Devletin alâmeti mahsusasını havi meskûkât darbı hakkında icraî bir karar itasına dair tezkere ve Encümen mazbatası,

30. — Meclisi idare âzalarının vergi kaydı hakkında teklifi kanuni ve Dahiliye Encümeni mazbatası,

31. — Rüsümü belediye Kanununun 16 ncı maddesinin tefsirine dair tezkere ve Encümen mazbatası,

32. — İdarei umumiyei vilâyat Kanununun 140 ncı maddesinin tefsirine dair tezkere ve Encümen mazbatası,

33. — Rüsümü belediye Kanununun 24 ncü maddesinin tefsirine dair tezkere ve Encümen mazbatası,

34. — Belediye Kanununun 19 ncü maddesinin tefsiri hakkında tezkere ve Encümen mazbatası,

35. — Şirketlerde Türkçe istimali hakkında teklifi kanuni ve şayanı müzakere olmadığına dair Nafia Encümeni mazbatası,

36. — Şûrayı Devletçe 16 Marttan sonra verilen kararlar hakkındaki (4/30) numaralı Memurin Muhakemat Encümeni Riyasetinin tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatası,

37. — Düyunu umumiye kadrosunun hemen tesbitine bir karar itasına dair Lâzistan Mebusu Ekrem Beyin (4/102) numaralı takriri,

38. — Darülfunun müdderrisliğiyle mebusluğun içtimai hakkında bir karar verilmesine dair Saruhan Mebusu Vâsıf Beyle refiklerinin (4/100) numaralı takriri.

39. — Ordulardaki fazla hayvanatın muhtacını zürraa sureti tevzii hakkında İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin (2/59) numaralı teklifi kanunisinin esasen temin edilmiş bulunduğu eihetle yeniden kanunu mahsus tanzimine mahal görülemediğine ve ancak vesaiti nakliyeye ait mazbataların da tekâlifi milliye mazbataları misillü nakit makamında kabulüne dair Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası

40. — Diyarbekir - Muş arası ve Erzurum - Hınıs - Muş arası yollarının inşası ve tasviben Nafia Vekâletine havalesi temenniyatına dair Siird Mebusu Halil Hulki Efendi ve rüfekaşının (4/97) numaralı takriri,

41. — İstihlâk Resmi Kanununun tefsiri ve ipeği havi mensucatın Gümrük Resmi haklarında (2/62) ve (3/109) numaralı teklifi kanuni ve tezkereye Kavanın ve Muvazenei Maliye Encümenleri mazbataları,

42. — Konya Darülleymamı için tahsisat itası hakkında (4/48) ve (2/152) numaralı teklifi kanuni ve Muvazenei Maliye Encümeni mazbatası,

43. — Mütarekeyi mütaakıp hizmete alınan mütekaidîn hakkında (2/21) numaralı teklifi kanuni ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatası,

44. — Kastamonu vilâyeti Encümeni vilâyet âzasından Taşköprülü Tevfik Efendi hakkındaki (4/27) numaralı evrakın tetkiki Muhakemat Encümenine tevdiine dair Dahiliye Encümeni mazbatası.

